

Seeking Pura Vida

Bacheloroppgave våren 2014

Bachelor i Reiselivsledelse

BCR3100

”Denne bacheloroppgaven er gjennomført som en del av utdannelsen ved Markedshøyskolen. Markedshøyskolen er ikke ansvarlig for oppgavens metoder, resultater, konklusjoner eller anbefalinger.”

Forord

Denne bacheloroppgaven er skrevet som en avsluttende oppgave i bachelorstudiet reiselivsledelse ved Markedshøyskolen Campus Kristiania. Oppgaven tar for seg opplevelser og utfordringer i interkulturell kommunikasjon. Caset finner sted i Costa Rica, på den karibiske side, hvor søkelyset er rettet mot møtet mellom norske turister og lokalbefolkningen i Puerto Viejo de Talamanca.

Vår motivasjon for dette prosjektet kommer først og fremst fra vår interesse og lyst til å lære om ukjente kulturer og møter med mennesker fra hele verden. En av våre inspirasjonskilder til å utføre denne undersøkelsen er Trude Lurfald og hennes feltarbeid fra Costa Rica. Lurfalds måte å skrive på og fremstille de lokale menneskene og kulturen på er motivasjon i seg selv. I tillegg stammer vår motivasjon fra vår personlige reise- og opplevelseslyst samt vår fascinasjon av kulturelt betinget kommunikasjon. Bakgrunnen for dette prosjektet ble også trigget av faget tverrkulturell kommunikasjon, hvor vi oppdaget vår nysgjerrighet og begeistring for teorien i dette faget.

Før dere går videre med lesingen ønsker vi å bruke anledningen til å takke de som har hjulpet oss på veien. En spesiell takk til vår veileder Kjersti Ruud Walaas, som har inspirert oss, gitt oss gode råd og innspill hele veien. En stor takk går også til Erick som tok oss inn under vingene og hjalp oss under vårt feltarbeid i Puerto Viejo. Og tusen takk til alle informantene og vennene våre fra Costa Rica, dette ville ikke vært mulig uten gjestfriheten til alle *ticosene* vi har møtt på under vårt feltarbeid i Puerto Viejo.

Vi håper dere får like stor glede av å lese denne oppgaven, som vi har hatt av å jobbe med den.

Pura Vida!

Oslo, Norway

29.05.14

982556, 982506

Sammendrag

I denne oppgaven har vi undersøkt interkulturelle opplevelser og utfordringer som oppstår i møtet mellom norske turister og de lokale i Puerto Viejo. Vi innhentet vår data ved å benytte oss av kvalitativ metode, og videre både dybdeintervju og observasjon som innsamlingsmetode. I analysen har vi fremstilt vår innhentede data og resultater under fem forskningsspørsmål for at leseren enklere skal forstå sammenhengen mellom den teorien vi har benyttet oss av opp mot dataene som fremgår. De fire første forskningsspørsmålene fører også til flere av de funnene som vi har fremstilt under det femte forskningsspørsmålet. For å gi leseren ett innblikk i de resultatene vi fant under hvert av forskningsspørsmålene, skal vi nå oppsummere kort hvilke funn og resultater som vi kom frem til.

En av utfordringene vi fant var at norske turister og de lokale i Puerto Viejo har ulikt tidsperspektiv, noe som flere av de norske informantene opplevde som vanskelig å tilpasse seg til under deres reise. Noen av disse utfordringene innebar deres ulike syn på å overholde avtaler, ventetid på transport og restauranter, og spesielt den avslappende mentaliteten og adferden som dominerer lokalsamfunnet i Puerto Viejo. Flere av de lokale informantene opplevde også dette som utfordrende, fordi de opplevde at mange turister hadde en stressende atferd, og at de burde tilpasse seg den lokale livsstilen og kulturen.

En annen stor utfordring som kom frem i vår analyse og tolkning var at norske turister og lokale fra Puerto Viejo har ulike forhold til kjønnsroller og kommunikasjonssfærer. Flere av de lokale informantene opplevde at deres intensjoner ofte ble misforstått av turister, og at det er en del av deres kultur å danse intimt og å komme med komplimenter og utsagn til jenter. De mente at dette ofte ble tatt negativt selv om de selv mener at dette bare er en hyggelig gest. De norske informantene forklarte at de hadde opplevd denne intimiteten som ubehagelig og en av dem mente at dette var uhørt, mens en annen hadde opplevd å havne i konflikt med en lokal costaricaner.

Den utfordringen som kom tydeligst frem var at de norske informantene kom til Puerto Viejo for å oppleve den urørte naturen, og at de ikke hadde vært så bevisst på de lokale som lever der, før etter å ha vært der i lengre tid. Dette ble bekreftet av de lokale informantene, da de mente at de fleste turistene kommer for å se naturen, og at de ofte opplever turistene som respektløse ovenfor de lokale.

Ved å ha undersøkt hvilke utfordringer som oppstår i det interkulturelle møtet mellom norske turister og de lokale i Puerto Viejo, så vi at utfordringer er like komplekse som det mennesker i seg selv er. Nettopp fordi det handler om menneskene som møtes og ikke kultur alene. Gjennom forskningsprosessen kom det også tydelig frem for oss hva vi mener er det viktigste og mest verdifulle egenskapene hvert menneske bør ha og vise overfor hverandre i det interkulturelle møtet. Disse egenskapene er helt klart respekt, empati og nysgjerrighet. Håndterer man disse kan man oppnå en optimal balanse mellom turister og de lokale, uten at det påfører noen av partene for store konsekvenser.

Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon og bakgrunn for valg av tema.....	8
1.1 Formål med oppgaven.....	8
1.2 Aktualitet av oppgaven.....	9
1.3 Problemstilling	9
1.4 Avgrensninger	10
1.5 Oppgavens struktur	10
1.6 Begrepsavklaring.....	11
2.0 Teori.....	12
2.1 Kultur	12
2.1.1 Puerto Viejo og <i>Pura Vida</i>	14
2.1.2 <i>Pura Vida</i>	15
2.1.3 <i>Tidsforståelse</i>	16
2.1.3.1 Lineær tid.....	16
2.1.3.2 Hendelsestid.....	16
2.2 Kommunikasjon	18
2.2.1 Interkulturell kommunikasjon	18
2.2.2 Kulturfiltermodellen	19
2.2.3 Kulturrelativisme, etnosentrisme og empati.....	21
2.2.4 Høykontekst og lavkontekst	21
2.2.5 Verbal og nonverbal kommunikasjon	22
2.3 Interkulturelle opplevelser.....	23
2.3.1 Kontekstfaktormodellen	24
2.3.2 Møtet mellom turisten og lokalbefolkningen	25
2.3.3 Doxeys irritasjonsindex	26
2.3.4 Turismens konsekvenser	28
3.0 Metode	29
3.1 Valg av metode.....	29
3.2 Valg av forskningsdesign	30
3.3 Begrunnelse og valg av datainnsamlingsmetode	31
3.3.1 Dybdeintervju	31
3.3.1.1 Fordeler	32
3.3.1.2 Ulemper	33
3.3.2 Observasjon	33
3.3.2.1 Fordeler.....	34

3.3.2.2 Ulemper	34
3.3.3 Transkribering	34
3.4 Utvalg	34
3.4.1 Utvalgsstrategi og størrelse	35
3.4.2 Reliabilitet og validitet	36
3.4.3 Gjennomføring	36
3.5 Empiri.....	37
3.5.1 Informant 1	37
3.5.2 Informant 2	37
3.5.3 Informant 3	38
3.5.4 Informant 4	38
3.5.5 Informant 5	38
3.5.6 Informant 6	39
3.5.7 Informant 7	39
3.6 Etiske utfordringer.....	39
4.0 Analyse og tolkning	41
4.1 Beskrivelse	41
4.2 Forskningsspørsmål 1.....	42
4.2.1 Holdninger til turismen.....	42
4.2.2 Holdninger til turister	43
4.2.3 Kommer turistene inn på de lokale?	44
4.3 Forskningsspørsmål 2.....	46
4.4 Forskningsspørsmål 3.....	48
4.5 Forskningsspørsmål 4.....	50
4.6 Forskningsspørsmål 5.....	53
4.6.1 Tid.....	53
4.6.2 Relasjoner	55
4.6.3 Kjønnroller	56
4.6.4 Språk.....	57
4.6.5 Mat, musikk og dans.....	59
5.0 Konklusjon	62
6.0 Videre forskning	63
7.0 Litteraturliste.....	64

Vedlegg

Vedlegg I: Intervjuguide - Turist

Vedlegg II: Intervjuguide - Lokal

Figurer

1.0 Kulturfiltermodellen	19
2.0 Kontekstfaktormodellen	24
3.0 Doxeys irritasjonsindex.....	27

Antall ord: 20 960

1.0 Introduksjon og bakgrunn for valg av tema

Vi har valgt dette temaet fordi reiselivsnæringen er en stadig voksende næring og nordmenn reiser mer og mer på ferie, og vi ser at fler og fler blir interessert i å reise lenger unna hjemmet sitt. Dermed har Costa Rica også blitt mer attraktivt som destinasjon for norske turister. Vi har også valgt å gjøre vår undersøkelse i Costa Rica fordi det er et mangfoldig og interessant land, i tillegg til at det skiller seg fra det ”norske”. Dermed kan det finnes store kulturforskjeller og utfordringer i kommunikasjonen som er bemerkelsesverdige og nyttige å undersøke, for å kunne gi et innblikk i hva både turister og lokalbefolkningen kan være oppmerksomme på under deres møte.

Vårt tema er aktuelt fordi vi allerede vet at norsk kultur og costaricansk kultur er svært forskjellig, vi vet at på grunn av kulturelle forskjeller kan det oppstå utfordringer. Vi vet at jo mer bevisst man er på at utfordringer kan oppstå, jo lettere er det å håndtere disse på best mulig måte slik at man kan snu en negativ hendelse, til en positiv erfaring.

1.1 Formål med oppgaven

Formålet med denne bacheloroppgaven er å undersøke interkulturelle opplevelser mellom norske turister og lokalbefolkningen i Puerto Viejo de Talamanca, og finne ut hvilke utfordringer som oppstår i dette interkulturelle møtet. Vi tar for oss kultur, kommunikasjon og interkulturelle møter. Dette gjør vi fordi vi ønsker å kartlegge utfordringer turistene og lokalbefolkningen kan støte på, og videre forsøke å få en oversikt over hvordan det kan håndteres på best mulig måte. Teorien vi har valgt skal gi grunnlag for å få forståelse for hvorfor slike utfordringer oppstår. Hensikten med prosjektet er å trekke frem kulturelt betingede fenomener og utfordringene i kommunikasjonen som kan oppstå i slike møter, og hvordan det oppleves for vårt utvalg av informanter i dette caset. Formålet med oppgaven er også å bevisstgjøre andre om å være mer bevisst under sin reise, spesielt i møtet med de lokale.

1.2 Aktualitet av oppgaven

Vi mener at temaet i vår oppgave er aktuelt å undersøke fordi Costa Rica som destinasjon markedsføres kun ved å fokusere på naturens unike mangfold og hvilke attraksjoner man som turist kan oppleve i naturlige omgivelser, blant ville dyr og fossefall. Der andre Latin Amerikanske land fokuserer på sine “eksotiske kulturer”, blir ikke kulturen i Costa Rica brukt som markedsføring. Dette gjør at turister som kommer dit, kommer i første omgang for naturen. Vi mener at menneskene blir oversett og glemt, og at turistene drar dit med andre prioriteringer enn å oppleve den unike kulturen som ligger i menneskene. J. McNeil *Costa Rica – The rough Guide* 1996 (sitert i Lerfald 1999, 45) forklarer det akkurat slik som vi ser det: “So much is said about Costa Rica’s rich plant and animal life that its human population often gets forgotten in all the hype.” Det er derfor vi har valgt å fokusere på interkulturelle møter, nettopp for å vektlegge viktigheten av å se menneskene.

1.3 Problemstilling

I denne undersøkelsen ønsker vi å få større klarhet og kunnskap omkring et fenomen det i utgangspunktet finnes lite klarhet rundt, spesielt innenfor våre rammer som begrenser seg til lokalbefolkning og turister i Puerto Viejo.

Problemstilling: Interkulturelle opplevelser: Hvilke utfordringer oppstår i møtet mellom den norske turistene og lokalbefolkningen i Puerto Viejo de Talamanca.

Interkulturell kommunikasjon og kultur er allerede kjente fenomen. Det er det spesielle og “urørte” med Puerto Viejo, Costa Rica som har tiltrukket vår interesse, og som har dannet grunnlaget for hvordan problemstillingen er konstruert. Det er nettopp de kjente fenomenene satt opp i mot det ukjente og spesielle ved Puerto Viejo som utgjør en sammenheng det finnes lite klarhet rundt. Vår undersøkelse baserer seg på menneskene, ikke naturen. Vi er interessert i å avdekke konkrete utfordringer som kan oppstå i disse mellommenneskelige møtene, og eventuelt hvordan man kan håndtere disse for å oppnå en balanse mellom turister og de lokale, uten at det påfører noen av partene for store konsekvenser.

1.4 Avgrensninger

Vi har gjort flere avgrensninger i vår oppgave, dette for å presisere hva vi skal undersøke og hva vi ønsker svar på. Vi har blant annet avgrenset datainnsamlingsmetoden til å fokusere på en empirisk avgrenset enhet som vi ønsker å oppnå ved å bruke casestudier som forskningsdesign.

Andre avgrensninger er blant annet fra det tverrkulturelle aspektet til det interkulturelle, da det interkulturelle går inn på menneskelige møter. Vi har valgt å fokusere på individuelle utfordringer og rette oss mot den sosiale bæreevnen fremfor bæreevne i sin helhet, da det allerede er skrevet mye om økoturisme og bærekraft i Costa Rica. Vi avgrenser også forskningen slik at vi tar for oss det menneskelige aspektet, sett gjennom både turistene og lokalbefolkningen. Vi ønsker ikke å se inn på det kulturelle aspektet på et business plan, men å se hvilke utfordringer som oppstår i mellommenneskelige møter, de lokales daglige liv og turistens reise, med bakgrunn i hvorfor det oppstår. Etter vårt feltarbeid i Puerto Viejo ble det naturlig for oss å avgrense problemstillingen vår til å handle om norske turister og lokale i Puerto Viejo, da Costa Rica ble alt for stort og mangfoldig å ta for seg som en helhet. Likevel er Puerto Viejo mangfoldig nok i seg selv. Vi valgte norske turister generelt og valgte ikke å spesifisere mer enn det. Costa Rica ikke er øverst på listen til norske turister, og det er vanskelig å avgrense det noe mer, da det kanskje ikke er et mangfold av norske turister å undersøke.

1.5 Oppgavens struktur

Oppgavens struktur baserer seg på tre deler: teori, metode og analyse. I starten av oppgaven vil vi redegjøre for den teorien vi ser som relevant for vår problemstilling. Denne gjennomgangen av teori vil danne et teoretisk grunnlag som vil bidra til å gi oss perspektiv og retning for problemstillingen, og hvordan vi skal komme frem til resultater. Deretter i metodedelens beskriver og diskuterer vi valgene som allerede er tatt før, og de valgene vi tar underveis i forskningsprosessen. Videre kommer vi frem til hvem og hva som undersøkes, og hvordan undersøkelsen gjennomføres. Våre metodiske beslutninger er tatt med formål å kunne besvare vår problemstilling på best mulig måte.

Videre i oppgaven legger vi frem analysen. Denne består av en beskrivelse av det vi spesifikt observerer, og tolkning av datamaterialet vårt. I denne tolkningen legger vi frem en

sammenfatning hvor formålet er å tolke datamaterialet opp mot de teoretiske forutsetningene våre. Deretter danner tolkningen grunnlaget for konklusjonen, hvor vi forsøker å legge frem et sammenfattende og et så fullstendig svar som mulig. Til slutt vil vi komme med refleksjoner vedrørende svakheter, som utgjør våre forslag til videre forskning ved undersøkelsen.

1.6 Begrepsavklaring

Turisme: En definisjon av begrepet turisme som er akseptert verden over er: “Tourism comprises the activities of persons traveling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes not related to the exercise of an activity remunerated from within the place visited” (Wall & Mathieson 2006, 14).

Stereotypi: Stereotypier er kategoriseringer av mennesker eller grupper av mennesker som har enkelte fellestrekk. En stereotypi kan ha et snev av sannhet, men det er heller ikke sikkert. Derfor skal man være forsiktig og heller gjøre opp egne meninger enn å anta at noe eller noen er på en viss måte og lignende. De kan ofte endres dersom man opplever noe som ikke var som man antok. (Dahl 2013, 66-68)

Fordommer: Fordommer er frosne stereotypier og blir gjerne negative fordi man kan ha vanskeligheter med å endre sin holdning til noe eller noen. (Dahl 2013, 69)

Opplevelse: ”er et relativt begrep, både for produsenter og konsumenter. Begrepet opplevelse dekker noe som er subjektivt og individuelt for hver enkelt person” (Lyngnes 2007, 170).

Globalisering: Er et ord med mange meninger. Globalisering handler om hvordan mennesker i større og større grad har muligheten til å flytte fritt på seg på en enklere måte, og dermed gjør verden mer homogen, altså mer lik. “I tillegg til teknisk, økonomisk, og politisk globalisering kommer kulturell utveksling” (Dahl 2013, 18). Det er den kulturelle utvekslingen vi ønsker å gå dypere inn i under vår undersøkelse.

2.0 Teori

I dette kapittelet vil vi gjennomgå relevant teori som senere i oppgaven skal danne grunnlaget for forståelse, tolkning og analyse av datamaterialet. Teorigjennomgangen er tredelt. Først vil vi gjøre rede for kultur og det begrepet vi finner relevant i forhold til vår undersøkelse.

Deretter vil vi gjøre rede for kommunikasjon, og hvilke utfordringer som ligger til grunne i forskjellige kommunikasjonsbegreper i interkulturelle møter. Den siste delen av teorien skal belyse hvordan kultur og kommunikasjon kan ha effekt på møtet mellom turistene og lokalbefolkningen, det som faktisk oppstår i interkulturelle møter. Ved hjelp av denne teorien skal vi kunne belyse ulike utfordringer som kan oppstå med bakgrunn i ulike kulturelle referanserammer i mellommenneskelige møter.

2.1 Kultur

Det sies at turisme skaper flest interkulturelle møter. (Jacobsen & Viken 2011, 204) Dermed ser vi det som høyst aktuelt å undersøke de mellommenneskelige møtene mellom norske turister og lokale costaricanere, og forsøke å belyse de elementene som oppstår i dette møtet. For at vi skal kunne forstå de møtene som oppstår på reiser, bør vi også forstå begrepet kultur og hvilket kulturbegrep vi mener er aktuelt for vår undersøkelse. Vi mener det er viktig å forstå at det er mennesker som møtes, ikke kulturer. I vårt case er det norske turister og de lokale fra Puerto Viejo i Costa Rica som møtes. (Dahl 2013, 34) “Ord som lokalbefolkning og turister slår sammen høyst ulike individer, som går inn i disse møtene med ulike forutsetninger” (Jacobsen & Viken 2011, 205). Vi ønsker å ta hensyn til nettopp dette i vår undersøkelse, og det er også derfor vi ikke ønsker å generalisere på noen måte.

Kultur er et begrep som kan beskrives og forklares med store mengder teori, og er derfor vanskelig å definere. Samtidig kan man si at det er en stadig globalisering av kultur, dette fordi kommunikasjonsteknologien har gitt mennesker større mulighet for å reise, reise for å jobbe, studere, bo, feriere og så videre. (Eriksen & Sajjad 2011, 22)

For at vi skal bruke dette begrepet videre i oppgaven er det nødvendig for oss å finne en definisjon som dekker kultur slik vi ser det. Vi kan definere det som Chalene Helmuth:

Culture in this broader sense refers to whatever traditions, beliefs, customs, and creative activities characterize a given community—in short, it refers to what makes

that community different from others. In this second sense, everyone has culture; indeed, it is impossible to be without culture. (Helmuth 2000, XI)

Vi kan også definere det som Professor Thomas Hylland Eriksen *Små steder – store spørsmål. Innføring i sosialantropologi* 2010 (sitert i Dahl 2013, 35). Han sier at kultur er “de ferdigheter, oppfatninger og væremåter som personer har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn.” Derfor påpeker vi at kultur ikke bare er noe vi har, men også er noe vi gjør.

Vi vil allikevel legge vekt på at selv om man er en del av et samfunn med en viss kultur, er det viktig at man ser individene innad i et samfunn, og der har man ulike personligheter. Selv ikke eneggede tvillinger er helt like selv om de har vokst opp i de samme omgivelsene, i det samme samfunnet med den “samme” kulturen. Vi vil si at man kan benytte begrepet kultur for å forsøke å få frem noe felles for en bestemt type mennesker. (Jacobsen & Viken 2011, 210.)

Vi kan også si at det finnes naturlige egenskaper for eksempel at vi trenger mat, søvn, at vi blir eldre og skal dø. Men det er kulturen som avgjør hvordan vi begravnes, hvor høyt man respekterer de eldre, hva, når og hvordan vi spiser, og når vi sover. Noen spiser iguana, mens andre spiser lutefisk, som i Costa Rica og Norge. Noen har siesta, andre ikke, noen spiser med hånden mens andre spiser med bestikk. Dette ligger i samfunnets kultur, med andre ord det vi lærer og hvordan vi lærer det. (Eriksen & Sajjad 2011, 35) Agnes Fife beskriver kultur på denne måten: “Kultur kan sammenlignes med vannet fisken svømmer i. Vi mennesker svømmer akkurat på samme måte rundt i våre egne kulturelle farvann og verken ser eller tenker på at det er kultur vi beveger oss i” (Fife 2002, 23). Man kan si at kultur viser til noen fellestrekk, men selv om alle nordmenn tilhører en norsk kultur, er de ikke like, de er individer, og dette gjelder også for costaricanere. Kultur kan både være synlig og usynlig. Synlig i form av for eksempel klær, mat, musikk og adferd. Usynlig handler på mange måter om hvorfor man har valgt de klærne, spiser den maten, oppfører seg på en viss måte. Det usynlige er det som ligger til grunn og man kan si at det er under overflaten, slik som normer, verdier og tanker. (Dahl 2013, 34-37) Det er nettopp dette som gjør det vanskelig å på forhånd skulle forberede seg på slike møter. Derfor ser vi det også som viktig å gjøre seg bevisst på at utfordringer kan oppstå, både av kulturelle årsaker, men også personlige årsaker. Det er ikke nødvendigvis riktig å skylde på kulturen for konflikter og utfordringer man møter på.

Vi har valgt å ha med disse forskjellige definisjonene av kultur fordi det viser hvor mye vi påvirkes, lærer og er en del av kulturen rundt oss. Vi må også huske at kultur er skapt av mennesker. Vi vil også legge ved at mennesker på samme måte som vi påvirkes, også er med på å påvirke, videreføre og skape nye kulturelle former. (18-19)

2.1.1 Puerto Viejo og *Pura Vida*

Puerto Viejo blir ansett som “the Rasta of Costa Rica”. Her finner man mange backpackere, surfere og natur - entusiaster. Denne lille byen er unik, så vel som menneskene i den.

Kulturen i Puerto Viejo er påvirket av mange ulike nasjonaliteter som er kommet sammen, og som skaper en helt egen kultur. Den er preget av afro-karibiske, bribris og andre urbefolkninger, coolies, italienere, og andre sentral – amerikanere. Majoriteten i Costa Rica er ellers mestizo. Costaricanere er også kjent som *ticos*, vi vil beskrive de lokale som både costaricanere og *ticos* i denne oppgaven. (Costa Rica Information)

De setter stor pris på musikk og dans. Musikken i Puerto Viejo går i reggae og calypso, som også er en stor del av kulturen. Dans er en del av deres hverdag. De er kjent for å være gjestfrie og smilende, spontane og hyggelige, og er veldig klar over hvor unikt land de har. De har også tradisjonelle retter som skiller seg ut fra resten av Costa Rica, blant annet ris og bønner med kokossaus som serveres med ulike typer kjøtt. De bruker mye kokos, krydder, fisk og plantain som er en type banan, tilberedt som tilbehør til kjøtt. En veldig vanlig drikk i Puerto Viejo er, “agua de sapo” som er en veldig populær drikk laget av ingefær, lime og panela, som igjen er laget av sukkerrør. (Wordnik) I Puerto Viejo snakker de både spansk og kreolengelsk, som gjør at de fleste snakker engelsk godt. Statsreligionen i Costa Rica er katolisisme, men på grunn av så mange nasjonaliteter på den karibiske siden vil det også være mulig å finne flere trosretninger. (Helmuth 2000, 43) Uten å anta noe så vil vi si at de fleste har en tro, men at det i større grad handler om *Pura Vida*.

2.1.2 *Pura Vida*

Pura Vida er et uttrykk de bruker som er en veldig stor del av costaricaneres liv. De bruker det i mange ulike sammenhenger. Direkte oversatt betyr det “Pure Life” eller “Rent Liv” på norsk, men det er mer til dette uttrykket enn bare det. *Pura Vida* er deres holdning, livsstilen, naturen og menneskene i ett. Vi kan si at det er et slags livsmotto, fordi det også har betydningen at man må slappe av, ta livet med ro og ikke bekymre seg. Mange *ticos* bruker det når de hilser på andre, som et svar i stedet for ”ok”, eller at ”alt er bra”. De er stolte av uttrykket og holder fast ved det. (Lerfald 1999, 17-20) Vi kan si at lokalbefolkningen i Puerto Viejo har en relasjonsorientert måte å kommunisere og være på. (Dahl 2013, 76) Dette ser vi tydelig i hvordan de formidler og utstråler *Pura Vida* i møtet med andre, både de lokale seg i mellom og til turister.

2.1.3 Tidsforståelse

Det finnes mange former for tidsforståelse, likevel er tid noe alle har et forhold til uavhengig av kulturer. Man kan si at “tid er en del av vår livserfaring” (Dahl 2013, 263), om man enten er bevisst eller ubevisst på tiden så går den. Derfor skal vi ta frem to ulike tidsforståelser, da de kan anses som et utgangspunkt for tidsforståelsen i Puerto Viejo og i Norge.

Ticos tar ikke tid så høytidelig, de har ikke dårlig tid, og planlegger heller ikke så langt frem i tid. For å komme med noen eksempler på deres oppfatning av tid har de uttrykk som: “*hay mas tiempo que vida*” som betyr det er mer tid enn liv, og “*ya*” i stedet for “*ahora*” som betyr allerede i stedet for nå. De ser på *Pura Vida* som en positiv holdning til livet generelt, og selv om de opplever noe problematisk, eller stressende, har de en holdning som skinner *Pura Vida*. Dette er altså en positiv holdning til at alt ordner seg, og at deres lykke ikke kommer ved å stresse. (Lerfald 1999, 17-20)

2.1.3.1 Lineær tid

Man kan si at Norge som samfunn har en lineær tidsforståelse, fordi man ser på fortid, nåtid og fremtid som en rett linje som forteller noe om hva som har skjedd og hva som skal skje. Det som skjer da, er at tid blir målbar og man ser tid som noe man kan forholde seg til. Man planlegger fremtiden, og lærer av fortiden, men ofte kan man glemme å leve i nåtid. Med andre ord det er aldri nok tid. Derfor kan *ticos* oppleve norsk tidsperspektiv som stressende, og at man ikke slapper av og kanskje går glipp av det som faktisk skjer når det skjer. Man er opptatt av å få ting gjort, for å fortsette å gjøre mer. (Dahl 2013, 263-269)

2.1.3.2 Hendelsestid

Man kan si at Puerto Viejo som samfunn har en hendelsesbasert tidsforståelse, det vil si at tid bare er til når noe skjer. Tid i form av klokkeslett og dager, er ikke det som er viktig i en slik tidsforståelse. Det er hendelser som avgjør at handlingen finner sted. Om bussen går en halvtime senere enn hva som er satt, er dette helt normalt for costaricanere. Det er ikke sikkert det er satt en tid engang. Det er menneskene som er viktig fremfor tiden, for eksempel om man har en avtale og noe annet som anses som viktigere oppstår, er det helt naturlig å komme senere enn hva man kanskje hadde blitt enig om, selv uten å gi beskjed. Man lever gjerne mer i nåtid, fordi det er hendelsene som avgjør tiden. (Dahl 2013, 263-269)

Vi velger å trekke frem et eksempel fra vårt feltarbeid for å belyse at nordmenn og costaricanere har ulikt tidsperspektiv. Under vår observasjon avtalte vi å møte en av våre lokale venner. Vi ble enig om at han skulle hente oss for å ta oss med på en utflukt. Der opplevde vi å måtte vente mye lenger enn en halvtime som avtalt. Han ringte oss og sa at han var fem minutter unna, likevel tok det 40 minutter før han faktisk dukket opp. Dette var uvant for oss som er vant til at avtaler av tid overholdes, og da han omsider dukket opp virket det for oss som om han hadde opprettholdt avtalen, noe som tyder på at vi har forskjellig syn på tid.

Vi er bevisst på at dette ikke nødvendigvis gjelder alle i den grad det fremstilles her og at vi ikke kan si noe så generelt for en hel populasjon, men at det kan gi leseren et bilde av kulturen fra vårt perspektiv og delvis fra annen teori. Vi mener det er viktig for oss og andre å forstå at å kategorisere mennesker eller beskrive dem etter deres kulturelle referanserammer, kan benyttes som et verktøy for å få en forståelse for hvorfor og hvordan en annen person tenker og handler. Det er ikke for å fastslå at det er slik enkeltindividene i et samfunn er.

Vi har nå gjort rede for ulike forståelser av kulturbegrepet og dratt frem de vi mener er grunnlaget for å forstå vårt case. Deretter har vi forsøkt å gi leseren et innblikk i kulturen der vårt case finner sted. I neste avsnitt skal vi også gjøre rede for ulike kommunikasjonsbegreper da kultur og kommunikasjon går hånd i hånd.

Agnes Fife mener også at kultur er kommunikasjon, og all adferd er kommunikasjon. (Fife 2002, 38) Vi mener også at kultur og kommunikasjon er tett sammenvevd, men fortsatt to ulike begreper som kan forstås individuelt for så å forstå de i sammenheng med hverandre. Når vi har valgt å undersøke kultur, må vi også undersøke kommunikasjon for å kunne se sammenhengen mellom disse begrepene i forhold til vår problemstilling, og vårt ønske om å forstå møtet mellom den norske turistene og den lokale *tico*. Vi kan si at alle mennesker er sosiale vesener fordi det er i kontakt med andre mennesker vi “lærer å bli menneskelige” (Eriksen og Sajjad 2011, 21). Det er i kontakt med andre mennesker forskjellen på riktig og galt læres, dermed kan vi si at mening er kulturbetinget, men det er i kommunikasjonen mellom mennesker meninger kommer frem, i det minste der vi prøver å få andre til å tolke våre meninger.

2.2 Kommunikasjon

Kommunikasjon og kultur henger som tidligere antydnet veldig tett sammen i et interkulturelt møte, og individers opplevelse av slike møter. Derfor vil denne delen omhandle kommunikasjon generelt, og interkulturell kommunikasjon spesielt. Kommunikasjon er å forhandle om mening, og mening er det som læres fra barnsben av som er påvirket av kultur og samfunn. Vi lærer allerede fra et tidlig stadiet i livet forskjellen mellom følelsene trygghet og usikkerhet, og vi tar også innover oss følelsen av varme og kulde, og dermed lærer vi oss å tilskrive ordene betydning. (Dahl 2013, 28-29) Derfor kan vi si at kommunikasjon og kultur henger tett sammen og har påvirkning på hverandre.

Vi kan også si at kommunikasjon er å skape fellesskap. I denne delen skal vi se på hvordan norske turister og lokale i Puerto Viejo kommuniserer med hverandre, og hvilke konsekvenser det har for kommunikasjonen da den norske turisten og den lokale costaricaneren har ulike referanserammer. Vi velger å se kommunikasjonsteorien som en prosess, derfor legger vi frem kulturfiltermodellen som skal fungere som et grunnlag. Vi ønsker å legge vekt på at kommunikasjon er en prosess hvor begge parter bytter på å være avsender og mottaker. Dette for å skape en bredere og dypere tilnærming og forståelse av kommunikasjonen.

2.2.1 Interkulturell kommunikasjon

“Inter” betyr “mellom”, og interkulturell kommunikasjon kan vi definere som kommunikasjon mellom individer som har ulik kulturell bakgrunn. Vi bruker begrepet interkulturell kommunikasjon om mer enn kommunikasjon mellom ulike nasjonale kulturer. Poenget vårt er ikke etnisitet, nasjonalitet, eller religion. Vi er opptatt av de kulturelt betingede oppfatningene individer har i møtet mellom ett eller fler individer med ulike kulturelle bakgrunner.

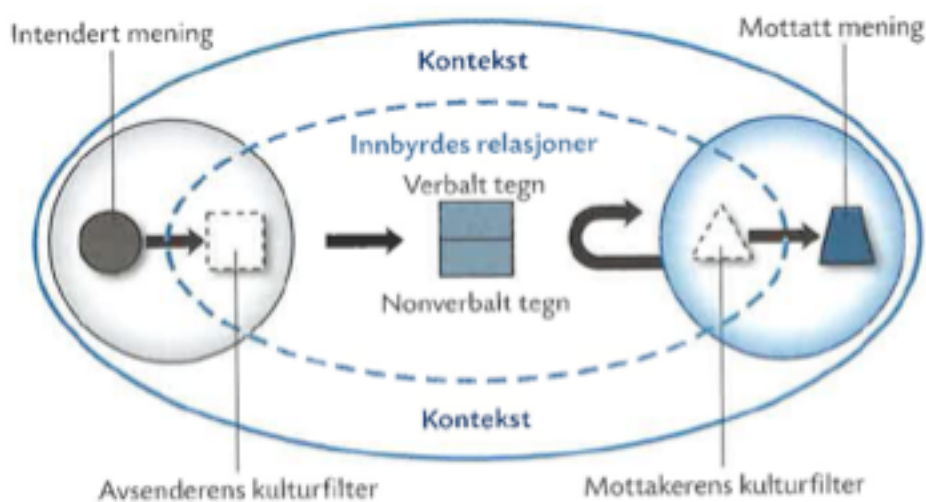
Vi antar at en nordmann og en costaricaner vil mest sannsynlig ha problemer med å forstå hverandre, nettopp på grunn av deres ulike kulturelle bakgrunn. Dette viser til det som muligens er det viktigste i denne typen kommunikasjon, nemlig å være åpen for at det finnes andre muligheter for forståelse enn det som først og fremst faller naturlig for individet. (Jacobsen & Viken 2011, 209) I undersøkelsen ønsker vi derfor å finne svar på om dette faktisk er tilfellet i det interkulturelle møtet mellom norske turister og *ticos*. Det er ikke sikkert at begge parter er bevisste på kulturforskjellene som gjør at utfordringer kan oppstå. Vi tar og hensyn til at det også kan hende at vi som observatører vil beskrive

kommunikasjonssituasjonen på den måten at kulturforskjellene er av betydning, men det er ikke sikkert costaricaneren og nordmannen i dette møtet oppfatter situasjonen slik selv. (Dahl 2013, 85)

2.2.2 Kulturfiltermodellen

Vårt syn på alt blir farget av de ”brillene” vi ser verden med. Disse brillene våre fungerer som et filter, og vi kan ikke ta av og på oss kulturfilteret vi har fordi dette er en del av vår personlighet. Det er også derfor vi skiller mellom avsender og mottaker. I vårt tilfelle er avsender og mottaker, norske turister og lokale *ticos*. De bytter på å være avsender og mottaker, alt ettersom hvem som formidler meldinger. Våre kulturfiltre er farget av vår oppvekst, erfaring, menneskene vi har nær, og alle mennesker vi møter på vår vei i livet. Vi utsettes også stadig for nye påvirkninger i form av media, reklame, film og musikk, av at vi møter nye mennesker, og av at vi eventuelt lærer oss nye språk. Det er derfor filtrene er tegnet opp med stiptet linje. Alle våre kulturfiltre kan også tilpasses, fordi vi har evne til å klatre over våre egne horisonter og strekke oss inn i andres. Det vil si at ”trekantfilteret” kan tilpasse seg ”firkantfilteret”, og omvendt. Dette gjøres ved å lære seg hverandres ”trekant- firkant språk” og hverandres kulturelle koder. (Dahl 2013, 89-93)

Figur 1.0 Kulturfiltermodellen

(Dahl 2013, 91)

Intendert mening er tanken som avsender ønsker å formidle til mottakeren. For at denne meningen kan sendes må i dette tilfelle den norske turisten formulere den på engelsk og bruke sitt kroppsspråk slik at meldingen gjøres tilgjengelig for at costaricaneren kan motta meldingen. Deretter er det mottakeren som må "sanse inn" meldingen i form av tegnene nordmannen nå har sendt, og fortolke dette gjennom sitt eget kulturfilter. Når costaricaneren har avkodet meldingen finner den plass i hans eller hennes hjerne som "mottatt melding". Og slik foregår det frem og tilbake mellom turisten og den lokale. Det er costaricaneren som gir mening til meldingen som blir sendt fra turisten, altså blir meldingen mottatt på den lokales premisser og visa versa. Det skjer ofte et tap i forhold til det som blir sendt, og derfor er denne modellen relevant å benytte i undersøkelsen, fordi den viser kommunikasjonsproblemer som lett kan oppstå i møtet med andre mennesker. Det du sier som avsender av budskapet trenger ikke være det samme budskapet som mottakeren forstår. Budskapet går gjennom kulturfilteret til mottakeren og blir tolket ut i fra deres kulturelle referanserammer. Mottakeren er ikke passiv, men en aktiv meningskonstruktør som innhenter elementer fra tidligere erfaring, følelser, relasjon for den andre personen, forståelse av omgivelsene sine, og fra innkommende tegn fra avsender. Meningene finnes bare i menneskene i møtene, ikke i kanalen, der er det bare data. (Dahl 2013, 89-93)

Vi antar at det er mange konflikter og utfordringer som kan oppstå i det interkulturelle møte mellom norske turister og lokale i Puerto Viejo, nettopp på grunnlag av deres ulike kulturelle bakgrunn som utgjør deres ulike kulturfiltre. Den tilskrevne meningen fra mottakers side, kan være en helt annen enn den avsender hadde som intensjon å sende. Vi kunne lagt opp en modell til oppå den modellen vi allerede har beskrevet for å vise at det som skjer fra høyre til venstre, også skjer omvendt. Vi er oppmerksomme på at konteksten har en reell betydning for dette møtet. Konteksten er omgivelsene turisten og den lokale befinner seg i under deres møte. Omgivelsene er viktige for å kunne forstå hva det er som formidles, og hvordan dette skal tolkes. Konteksten kan også forandre seg, det kan hende møtet finner sted på stranden og at de videre beveger seg inn mot sentrum av byen, og dermed kan også kommunikasjonens fokus endre seg. (Dahl 2013, 89-93)

2.2.3 Kulturrelativisme, etnosentrisme og empati

Om en norsk turist forstår den kulturen som finnes blant de lokale i Puerto Viejo, ut i fra de lokales forutsetninger, og ser på alle aspektene av de lokales kultur som riktig og akseptabelt fordi det er sånn deres kultur er, kaller vi dette kulturrelativisme. På en annen side er dette viktig som forskningsmetode, fordi vi tar bort våre holdninger til enkelte ting, og kan sette oss inn i andres situasjoner, men det er også nødvendig med egne meninger. Selv om man setter seg inn i andres situasjoner, bør man ikke miste sitt syn på hva som er rett og galt, og hvilke verdier man setter for eget liv. Kulturrelativistisk er motsetningen til etnosentrisk, som er at man regner seg selv og sin kultur som bedre enn andres, og setter sin kultur opp mot andres for å vurdere dem. I etnosentrisme har man ikke evnen til empati. Det er omtrent umulig i praksis å ha verken en 100 prosent etnosentrisk eller kulturrelativistisk holdning i mellommenneskelige møter. (Dahl 2013, 72-75)

Det er etter vår mening ønskelig å kunne sette oss inn i andres situasjon, for å forstå kommunikasjonen i møtet mellom den norske turisten og den lokale *tico*. Vi vil prøve å trenge bakenfor de ytre forskjeller, og for å forstå andre, må man forstå seg selv. Med andre ord det er viktig for oss så vel som andre å ha empati for å få forstå andre mennesker og deres handlinger. Vi var oppmerksomme på dette under vårt feltarbeid, både under observasjonene, og i møtet med menneskene. Empati er å ha evnen til innlevelse for å forstå andres situasjon. Dette er viktig for å forstå at en kommunikasjon kan ha flere sider. (Dahl 2013, 74-75)

2.2.4 Høykontekst og lavkontekst

Konteksten spiller forskjellig rolle i ulike former for kommunikasjon. I høykontekstkommunikasjon formidles en stor del av budskapet implisitt, altså gjennom det ikke-verbale, sosial status og atferd. For eksempel når man kjenner en person godt kan man ofte uttrykke mening med bare få ord, og den man snakker til vil forstå konteksten og budskapet som blir sendt. For nordmenn tar det vanligvis mye lenger tid å komme frem til saken, fordi meningen ligger like mye i det som ”ikke blir sagt”, som i det som blir sagt, i samtale med ukjente mennesker. I lavkontekstkommunikasjon blir budskapet uttrykt eksplisitt, altså gjennom selve språket, det verbale og i direkte kommunikasjon. Her kommer man vanligvis fort frem til saken kommunikasjonen handler om. (Hall 1976, 79) Konteksten er derfor en del av omgivelsene og hjelper til med å gi nøkler til partenes fortolkning av de tegnene som sendes, både verbalt og nonverbalt. (Dahl 2013, 98-99)

Under vårt feltarbeid opplevde vi flere av de lokale som konfliktsky, som kan sammenlignes med oss nordmenn og vår atferd i noen sammenhenger. Allikevel opplevde vi de costaricanske som mye mer direkte, og rett på sak, enn det vi opplevde norske turister som.

2.2.5 Verbal og nonverbal kommunikasjon

Denne delen handler om hvordan vi kommuniserer, altså hvordan vi bruker språk. Vi skiller mellom verbal og nonverbal, som er et sentralt tema når vi studerer interkulturell kommunikasjon. (Dahl 2013, 134) Verbal kommunikasjon dreier seg om kommunikasjon gjennom bruk av ord, og nonverbal kommunikasjon er å kommunisere med hele seg i form av kroppsspråk, mimikk, gester, kroppskontakt og bruken av avstand og rom. Noen forskere mener at 50-80 % av informasjonen som overføres fra en person til en annen skjer ved hjelp av tegn og signaler. Nonverbal kommunikasjon er heller ikke internasjonalt, selv om mange tror det. (175-176) Dette bruker vi i denne undersøkelsen fordi Norge og Puerto Viejo har ulike verbale språk, og også ulikt nonverbalt språk, og derfor et viktig element å undersøke under observasjonene og intervjuene våre.

Det ble kjent for oss under vårt feltarbeid at de lokale for eksempel lager trutmunn og bruker munnen til å peke ut retninger, og bruker dette som et tegn eller symbol på “kom hit”, “stranda ligger i den retningen”, “se på han”. Dette la vi merke til at flere av de lokale gjorde under vårt feltarbeid, men det tok litt tid før vi forstod meningen med dette tegnet. Forskjellen er at de lokale i Puerto Viejo har en tendens til å bruke dette tegnet for å peke, og nordmenn er kanskje mer vant til å peke med fingeren.

I verbal kommunikasjon må det sies at de lokale snakker kreolskengelsk og spansk med en egen vri, de snakker blant annet mye fortere på den karibiske siden av landet. Vi observerte også at de lokale ofte plystrer og kommer med utsagn som “Hey mamacita” til jenter, noe som er ment som en hyggelig kommentar, men som noen av de norske turistene fortalte oss at de oppfattet som nedlatende.

2.3 Interkulturelle opplevelser

Nå beveger vi oss videre over til den siste delen av teori. Det finnes som sagt mange forskjellige perspektiver og fremstillinger i litteraturen av hva som anses som viktig i kommunikasjon, og vi kan si at alle forteller oss noe om virkeligheten, men ingen forteller alt. (Dahl. 2013, 56) På grunnlag av dette bruker vi kontekstfaktormodellen, Doxeys irritasjonsindex, og kulturfiltermodellen for å forklare kommunikasjon og kultur i sammenheng. Sammen kan de belyse en større grad av virkeligheten, og dermed får vi et tydeligere bilde av hvilke utfordringer som kan oppstå i de interkulturelle møtene vi skal undersøke, og eventuelt hvordan man kan håndtere disse. Når vi finner oss selv i møte med andre mennesker med ulike referanserammer er vi nødt til å stille spørsmål ved det vi er vant til, og ta i mot nye impulser som gjør livet mer spennende å leve. (18)

Som tidligere nevnt betyr kommunikasjon evnen til å skape “fellesskap om noe som ikke var felles på forhånd” (75).

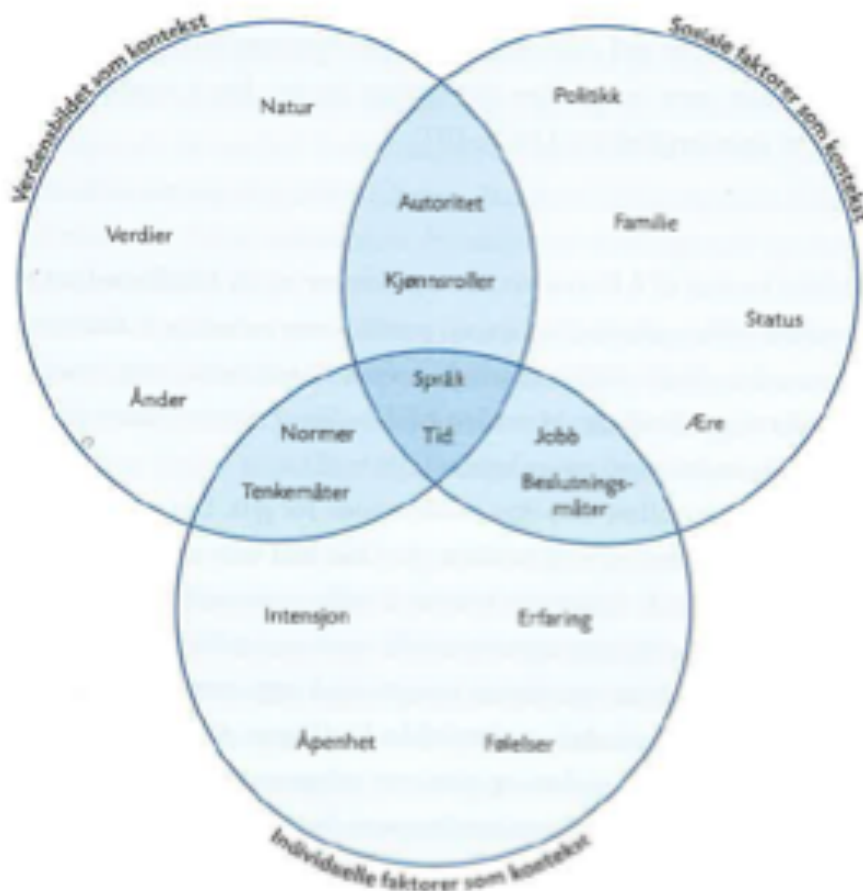
Vi skal nå se nærmere på hva som påvirker de kulturelle referanserammene. Det viser seg at forståelse for hva verbale og nonverbale tegn er i en annen kulturell sammenheng, ikke er nok for å forstå andre og heller ikke kunne formidle det vi faktisk mener. Når vi skal se inn på møtet mellom norske turister og costaricanere i Puerto Viejo, må vi derfor se inn på det som kalles kontekstfaktorer. Kontekstfaktorene ligger som rammer rundt kommunikasjonen, “det dreier seg om hvordan de involverte forstår og tolker virkeligheten” (Dahl 2013, 238-239). Vi går ikke dypt inn i disse faktorene fordi vi kun ønsker å benytte de for å få en oversikt over hva vi forholder oss til i interkulturelle møter.

2.3.1 Kontekstfaktormodellen

Vi mener at man kan se kontekstfaktorene både for et samfunn, men spesielt også for hvert individ. Det handler om hvordan vi oppfatter hverandre. Vi behøver innsikt i dypereliggende verdier som kan forklare atferd og reaksjoner. Denne konteksten er det som gjør at vi i det hele tatt har kultur – og kommunikasjonsforskjeller.

Figur 2.0 Kontekstfaktormodellen

(Dahl 2013, 239)

1. Verdensbildet

Handler om verdier, normer, religion, tid blant annet. Verdensbildet forklarer hvorfor og hvordan ting henger sammen og gir verdi og mening til de tingene som skjer rundt oss. Vi tilegner oss verdensbildet ut ifra de omgivelsene vi befinner oss i, som familie og venner, og slik lærer vi også å tolke virkeligheten. Det er også viktig å få med oss at verdensbildet er i stadig endring, blant annet på grunn av globaliseringen og der kommer turismen inn som en av årsakene til stadig endring av verdensbildet. (Dahl 2013, 239-241)

2. Sosiale faktorer

Sosiale faktorer omhandler mellommenneskelige relasjoner, blant annet hvilken status man har, hvilken rolle man har i samfunnet, er du en mor, en far, har du høy respekt blant menneskene rundt deg, har mannen høyere status enn kvinnen, eller er kvinnen likestilt.

Sosiale faktorer omhandler også det som kalles kommunikasjonssfærer, det betyr kort sagt hvem du vil åpne for, hvem slippes for eksempel inn i din intimsone. Det handler om hvor grensen går for ulike menneskers toleranse i forhold til hva man forteller og hva man gjør.

Det som blir ubehagelig for en, trenger ikke være ubehagelig for en annen. (Dahl 2013, 249-250)

3. Individuelle faktorer

De individuelle faktorene handler om oss selv og hva vi har åpent for at andre kan se, hva vi skjuler for andre, hva andre ser i oss som er skjult for oss selv, og hva hverken andre eller vi kan se i oss, men som allikevel kan ha innvirkning på kommunikasjonen. De individuelle faktorene endrer seg kanskje i ulike kontekster og hvem vi er sammen med, noe vi vil si mennesker gjør for å tilpasse seg i ulike situasjoner. I møtet med ukjente mennesker og kanskje spesielt en ny kultur, vil vi si at det kan lønne seg å være ganske åpen. Det handler allikevel om tillit, slik at man åpner seg sammen. Hvis turisten åpner seg litt så åpner kanskje den lokale seg litt. Om den norske turisten er lukket og skjuler seg selv, sine egenskaper, meninger og lignende vil det være like enkelt for en *tico* å holde tilbake eller skjule ting for turisten. Da kan kanskje verdifulle erfaringer gå tapt begge veier. I interkulturell kommunikasjon burde man kunne forstå og ha empati for andre, med det menes evnen til å forestille seg andre menneskers opplevelse ut i fra hans eller hennes forutsetninger. (Dahl 2013, 257-262) Vi mener derfor at man må gå inn i seg selv først og fremst før man vurderer andre. "Nøkkelen til all kommunikasjon er tillit" (262).

2.3.2 Møtet mellom turisten og lokalbefolkningen

I vårt århundre har turisme blitt en av de mest populære måtene for individer å søke å oppnå det vi kan kalle fullbyrdet lykke. Denne utviklingen er konstant voksende i flere ulike land og samfunn. Turisme gjør at mennesker fra hele verden kommer tettere sammen. Turisme har også stor påvirkning på hvordan kulturer endrer seg og hvordan verden bare blir mindre og mindre. Samtidig er kultur en viktig årsak til at turister motiveres til å reise. At turister blir mer og mer bevisst og interesserer seg for kultur og kulturelle verdier er en positiv utvikling for de som ønsker "tourism with a human face" (Keller 2000, 9).

Vi ønsker å belyse at det er viktig å ikke benekte den iboende verdien av kultur hvert individ har, både bevisst og ubevisst. Men det må også aksepters at turisme i seg selv er et kulturelt fenomen. Turisme er med på å forme en ny verdenskultur, som er preget av universielt aksepterte fellesverdier. Derfor mener vi det er nødvendig å påpeke at i møtet mellom turisten og lokalbefolkningen møtes også turisme og kultur, fordi det er individer av ulik kulturell bakgrunn som møtes. Møtet mellom disse to er et av de eldste eksemplene på hvordan mennesket som et såkalt ”kulturelt dyr” mestrer møtet med det ukjente. (Keller 2000, 9-18)

Sosiokulturelle virkninger oppstår i møtet mellom turisten og lokalbefolkningen, der graden av forståelse og misforståelse er en faktor av turismeprosessen. På den ene siden beveger turisten seg fritt, er uavhengig, avslappet, har et fritt forbruk, og nyter sin fritid, mens de tar inn over seg erfaringen av å være på et nytt sted. På den andre siden er lokalbefolkningen i sitt naturlige element og har faste rutiner i form av jobb, skole, familie og venner. De er mer avhengig, og fastsatt da dette er deres hverdag. Vi vil si at turisten har et annet perspektiv og en annen opplevelse av å møte en ny kultur, enn det lokalbefolkningen har når de møter turisten. Selv om lokalbefolkningen også møter en ny kultur i turisten, vil vi si at de er mer vant til dette møte da de fremdeles oppholder seg i sine kulturelle rammer. Det er nytt for turisten og hverdag for de lokale. Vi ønsker derfor å se litt nærmere på hvordan holdningene til lokalbefolkningen er til turister ved hjelp av Doxeys irritasjonsindex. (Wall & Mathieson 2006, 223)

2.3.3 Doxeys irritasjonsindex

Vi bruker denne indeksen for å illustrerer hvordan lokalbefolkningens holdninger til turismen endres over tid. Vi kan si at irritasjonsårsakene hos lokalbefolkningen handler om antallet turister som oppholder seg der og deres påvirkning på lokalbefolkningens livskvalitet. Denne indeksen konsentrerer seg om at lokalbefolkningens holdninger til turismen går igjennom fem ulike faser, som vi forklarer nærmere i indeksen under.

Figur 3.0 Doxeys irritasjonsindex

Nivå av irritasjon	Forklaring
1. Entusiasme	Her oppleves det entusiasme fra lokalbefolkningens side, og de synes det er spennende med turister. Relasjonene dem i mellom er preget av gjensidig glede, og lokalbefolkningen ser økonomiske muligheter for samfunnet sitt.
2. Apati (likegyldighet)	Etter hvert som turismen og reiselivsnæringen blir større og mer omfattende, begynner lokalbefolkningen å ta turistene for gitt. Synet på turistene endrer seg, og lokalbefolkningen ser på dem kun som en måte å tjene penger på. De tidligere relasjonene med gjensidig glede blir preget av en kjøper – selger relasjon i stedet.
3. Irritasjon	Denne fasen oppstår når lokalsamfunnet begynner å preges av å få nok av turistenes tilstedeværelse, fordi de føler at det har blitt for mange av dem der.
4. Antagonisme (motsetning)	I denne fasen blir irritasjonen til lokalbefolkningen mer åpenbar, og turistene får skylden for all negativiteten i samfunnet. Dette gjelder for eksempel at eiendomsprisene øker, eller at de yngre generasjonene oppfører seg ikke "bra nok" lenger fordi de har blitt påvirket av turistenes atferd. Den gjensidige respekten turistene og lokalbefolkningen hadde seg i mellom, blir tatt over av en fiendtlig innstilling fra lokalbefolkningens side.
5. Siste nivå	Det lokalbefolkningen la verdi og stor betydning i tidligere var også det som var tiltrekkende for turistene, men etter all iveren rundt å utvikle turismen faller det i dette stadiet bort. Mye har nå forandret seg. Lokalbefolkningen satte pris på turistene før, men nå har turistene forandret seg og dermed ser ikke lokalbefolkningen verdien i dem lenger og ønsker heller ikke å ha dem der lenger.

(Jacobsen 2002, 142-143)

Doxeys irritasjonsindex er relevant for vår undersøkelse fordi den kan benyttes til å måle om kommunikasjonen oppfattes på en bestemt måte på grunn av negative eller positive holdninger i Puerto Viejo rundt turismeutviklingen der. Det er også viktig å belyse at

lokalbefolkningens holdninger til turismen der de bor ofte er preget av egne følelser, og reflekterer ikke alltid de faktiske forholdene. På grunnlag av dette kan også informasjonen vi innhenter, som blant annet positive eller negative virkninger turismen har på lokalsamfunnet og kulturforskjeller, være et viktig virkemiddel. (Jacobsen 2002, 154)

2.3.4 Turismens konsekvenser

Turismens konsekvenser finner man i forskningen som mangfoldig og omfattende, og de fleste studiene omhandler i varierende grad økonomiske, sosiokulturelle og miljømessige virkninger som reiselivsaktiviteter påfører vertskapssamfunnet. Vi legger vekt på at disse ulike konsekvensene må sees i sammenheng med hverandre, og at turismen både har negative og positive sider. Vi vil si at forståelsen for hvordan turisme og samfunn gjensidig påvirkes av hverandre er viktig. Med sosiokulturelle konsekvenser mener vi turismens påvirkning og innflytelse på lokalsamfunnet de besøker, og lokalbefolkningens atferd, sosiale verdier, familierelasjoner og diverse kulturuttrykk blant annet. De tidligere oppfatningene om at en del kulturer var isolerte, er blitt avløst av et mer nyansert syn på hvordan enkelte kulturelle elementer gradvis viskes ut, andre overlever og flere utvikler seg i nye retninger som et resultat av kulturkontakt. (Jacobsen 2002, 136-142)

Ved å poengtere og oppsummere essensen av de forskjellene vi finner mellom konseptene kultur og turisme, ser vi at det er vanskelig å beskrive det ene uten å beskrive det andre. Ut i fra dette forstår vi at å skulle beskrive dette sammenvevde forholdet mellom dem er minst like vanskelig. Dette fordi begge konseptene er komplekse og kan ses i forskjellige sammenhenger. Vi vet at turisme kan bli sett på som en negativ påvirkning som kommer utenifra og trenger seg på kulturen i en lokalbefolkning. Dette begrenser dermed toleransen de ulike samfunn kan ha i forhold til turisme. Det vi ønsker å undersøke er om dette faktisk stemmer hos lokalbefolkningen i Puerto Viejo. Vi ønsker å se nærmere på selve møtet mellom norske turister og lokale i Puerto Viejo, og hvilke utfordringer det er mellom som kan oppstå i kommunikasjonen, med bakgrunn i denne teorien. Vi må allikevel ikke glemme at turisme kan gjøre individer og allmennheten mer bevisst på behovet for å ta vare på og beskytte lokal kultur. (Keller 2000, 14-18)

3.0 Metode

I dette kapittelet skal vi se på hvilke metoder og tilnærminger vi har valgt og hvorfor vi har gjort disse valgene. Metode er verktøyet vi benytter oss av i denne forskningsprosessen og som fastslår hvilke fremgangsmåter som kan anvendes for å kartlegge virkeligheten på best mulig måte i forhold til vår problemstilling og vårt perspektiv. (Jacobsen 2005, 28) Først og fremst vil vi legge frem at det er problemstillingen som avgjør hvilken metode som er gunstig å benytte seg av. Vår problemstilling er av den beskrivende typen fordi vi ønsker å beskrive dagens situasjon for å forstå utfordringene som kan oppstå i et interkulturelt møte mellom lokale i Puerto Viejo og norske turister som oppholder seg der. Vi kan da si at problemstillingen vår er eksplorerende fordi vår hensikt er å fordype oss i det vi vet lite om. (61) Vi ønsker ikke å generalisere fordi vi kun fokuserer på individene i vår undersøkelse og deres virkelighetsoppfatning. Generalisering faller bort da vi ikke legger vekt på om disse meningene og holdningene som kommer frem i resultatene gjelder for flere individer enn de vi faktisk har undersøkt. Videre i avsnittene under gjør vi rede for de metodiske valgene vi har tatt med formål å kunne besvare problemstillingen best mulig.

3.1 Valg av metode

Vi har valgt å benytte oss av en induktiv datainnsamling i vår forskning. Denne strategien går ut på å samle inn empiri uten å ha for mange forventninger eller antagelser fra før av. Idealet til dette er å kunne gå ut med et åpent sinn, samle inn informasjon og deretter systematisere de data som er samlet inn, altså så går vi fra ”fra empiri til teori” (Jacobsen 2005, 29). Vi har valgt en holistisk tilnærming, og med dette mener vi at fenomener må forstås som et ganske komplekst fellesskap og samspill mellom individene og den spesifikke sammenhengen de inngår i. I vår forskning har vi en nærhet til de vi undersøker. Vi går inn i en relasjon med de vi undersøker og vi forsøker å forstå på deres premisser. Med dette er vi også bevisste på at forskningen kan påvirke det og de vi forsker på, fordi våre personlige verdier kan påvirke undersøkelsen og de resultatene vi finner. (30-31)

Vår eksplorerende problemstilling krever en metode som får frem detaljer og nyanser av dataene, og som går i dybden samtidig som den er følsom for uventede forhold. Derfor ønsker vi å benytte oss av noen få undersøkelsesenheter, som igjen kalles et intensivt opplegg. På grunnlag av dette er kvalitativ metode best egnet vår undersøkelse. Kvalitative metoder som går i dybden bør brukes der det har vært lite forskning tidligere, dermed blir det også viktig

for oss å reise til Puerto Viejo, for å samle inn den informasjonen vi trenger. (Jacobsen 2005, 62)

I metodelære skilles det mellom kvantitativ og kvalitativ metode. Kvantitative data baserer informasjonen som samles inn på tall, og kvalitative data baserer seg på ord. For å oppnå en virkelighetsbasert forståelse av det sosiale fenomenet vi studerer i denne undersøkelsen, ønsker vi å forstå hvordan individene tolker den sosiale virkeligheten sin. Vi ønsker derfor å benytte oss av kvalitativ metode, for å samle inn disse tolkningene og meningene til individene som undersøkes, ved hjelp av deres egne ord. På vegne av dette benytter vi oss av feltarbeid, altså i form av observasjon, og åpne intervjuer i form av dybdeintervjuer. (Jacobsen 2005, 31)

3.2 valg av forskningsdesign

Et spesielt særtrekk ved kvalitativt design er at de valgene vi tar med hensyn til design, som oftest er preget av våre egne erfaringer og holdninger. Dermed tar vi da med oss vår egen forståelse og eventuelt våre egne fordommer når vi utformer oppsettet i designet. Den kvalitative forskningsprosessen er ofte en runddans mellom teori, metode og data. Dette betyr at i denne fremgangsmåten er vi åpne for at materialet kan fortelle oss noe underveis, og at vi systematiserer informasjonen vi får tilgang på under hele prosessen. (Askheim & Grenness 2008, 65)

Vi som forskere må ta et valg ut i fra tre ulike typer av design, nemlig det kausale, det beskrivende og det eksplorative. De to første kan anses å være mer relevant i kvantitative metoder, i mens det eksplorative regnes gjerne som typisk i kvalitative metoder. Deretter står vi overfor flere typer design vi kan velge mellom innenfor det eksplorative. (Askheim & Grenness 2008, 68)

Ut i fra dette falt vårt valg på casedesign, fordi det kjennetegnes som et opplegg som er fokusert på å innhente mye informasjon fra få enheter eller en cases. Det finnes ingen klare definisjoner i litteraturen, men det finnes en enighet om at "casestudier omhandler en empirisk avgrenset enhet, som en gruppe individer". (Askheim & Grenness 2008, 70)

I vårt casestudie fokuserer vi på en hendelse, eller retttere sagt møtet mellom norske turister og de lokale fra Puerto Viejo. Det er altså møtet i seg selv og sin helhet vi ønsker å studere,

derfor intervjuer vi både norske turister og lokale costaricanere, samtidig som vi observerer disse i sin naturlige omgivelse.

I casestudiet vårt settes fokuset på én spesiell enhet, og dermed vil vi forsøke å presisere hva en undersøkelsesenhet faktisk er. En enhet er den vi er interessert i å undersøke men det finnes forskjellige typer enheter, og de kan avgrenses til både tid og rom. Det vi ønsker å studere kan kalles for en *kollektiv enhet* og denne enheten består av flere absolutte enheter som i vårt tilfelle er et interkulturelt møte mellom lokale fra Puerto Viejo og norske turister. Casestudie er relevant i vår forskning fordi vi ønsker en dypere forståelse av en spesiell hendelse. (Jacobsen 2005, 90-92)

Fordelen med casestudier er at vi kan få tilgang på mye informasjon på et avgrenset område. På den andre siden blir det at man som oftest ikke kan benytte seg av det ene caset til å si noe om et eller flere andre, beskrevet som en mulig svakhet. Vi tar stilling til at i vårt tilfelle er ikke dette en svakhet, med tanke på at vi kun ønsker å undersøke caset vårt i henhold til interkulturelle møter som finner sted i Puerto Viejo, ingen andre steder. Men det kan være muligheter for å gi grunnlag til å overføre samme case til et annet land, selv om funnene mest sannsynlig vil bli annerledes enn i vårt case. (Askheim & Grenness 2008, 72)

3.3 Begrunnelse og valg av datainnsamlingsmetode

Det finnes mange forskjellige måter å samle inn data på i kvalitative undersøkelser, og de kan varieres på og eventuelt kombineres ut i fra hva som er mest relevant og ønskelig for forskningsprosjektet. (Askheim & Grenness 2008, 87) Vi har valgt å benytte oss av både dybdeintervju og observasjon. Vi har benyttet oss av dybdeintervjuer hvor dataene bygger på hva informantene sier i samtale med oss som forskere, og vi har benyttet oss av observasjon hvor dataene bygger på våre inntrykk og opplevelser av samhandlinger mellom mennesker i Puerto Viejo.

3.3.1 Dybdeintervju

I vår undersøkelse har vi valgt å benytte oss av direkte intervjuer som foregår ”ansikt til ansikt”, og vi reiste til Puerto Viejo for å møte de fleste intervjuobjektene våre og intervju dem. Vi understreker at nærheten i en intervjusituasjon innebærer at mye avhenger av oss som intervjuere, fordi å gjennomføre intervjuer kan være ganske krevende å gjennomføre. (Askheim & Grenness 2008, 83 -84)

Hensikten med å benytte oss av dybdeintervjuer er å avdekke meninger og holdninger knyttet til de sosiale forholdene i det interkulturelle møtet mellom norske turister og lokale costaricanere fra Puerto Viejo. Varigheten av slike intervjuer varierer ofte på alt fra om lag 30 minutter til flere timer. Derfor har vi som intervjuere, mer fleksible muligheter til å la informanten, påvirke flyten i samtalen, samtidig som vi også må føre informanten tilbake på riktig retning om han eller hun snakker seg bort i fra temaet. Vi kan følge opp utsagn og meninger ved å spørre om informanten kan utdype seg eller si noe mer om det. (Askheim & Grenness 2008, 88)

Dybdeintervju som intervjuform forklares ved at intervjuer er fri fra spørreskjema med gitte spørsmål og svaralternativer, samtidig som man har en intervjuguide å støtte seg på som en veileder for å få dekket alle spørsmålene man trenger svar på. (Askheim & Grenness 2008, 88)

Våre intervjuer er *semistrukturerte*. Vi har dermed en overordnet intervjuguide som vi bruker som utgangspunkt i intervjuene våre, samtidig som spørsmålene, temaene og rekkefølgen på disse kan variere ut i fra flyten i samtalen mellom oss forskere og intervjuobjektene. Vi kan derfor bevege oss frem og tilbake i intervjuguiden om det er nødvendig. (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 137)

3.3.1.1 Fordeler

Det er flere fordeler med dybdeintervju, og det aller første er at i disse intervjuene opplever ikke informantene press fra en gruppe. Det vil si at de står fritt til å snakke om sine individuelle meninger, uten å føle at de må samsvare sine svar med en gruppe, og vi slipper de sterke gruppeforventningene rundt et bestemt handlings- og meningsmønster. En annen fordel er at informanten kan føle at han eller hun er i fokus og får vår fulle oppmerksomhet gjennom hele intervjuet. Dette kan resultere i at informanten deltar aktivt i intervjuet, og han eller hun vil være mer konsentrert. I tillegg er det enklere for oss som intervjuere å improvisere eller tilpasse intervjuet til de enkelte informantene per intervju. (Askheim & Grenness 2008, 90)

3.3.1.2 Ulemper

Samtidig som det finnes flere fordeler, finnes det også flere ulemper med dybdeintervjuer. Disse intervjuene er mer ressurskrevende, både når det gjelder tid og kostnader. Det kan ta lang tid under intervjuet, det kan ta lang tid å reise for å holde intervjuet, og det kan koste en del penger å organisere disse intervjuene. Samtidig er det også krevende å gjennomføre slike intervju, fordi det kreves at vi er skjerpet og konsentrerte over lenger tid, derfor er det også begrenset hvor mange slike intervju vi kan holde per dag. En siste ulempe kan være at vi ser stor variasjon mellom intervjuene, og dermed kan det bli vanskeligere å analysere og fortolke datamaterialet vi innhentet fra hver enkelt informant. (Askheim & Grenness 2008, 90-91)

3.3.2 Observasjon

Vi ønsker å benytte oss av observasjonsstudier i tillegg til dybdeintervjuene, altså en såkalt *triangulering* hvor vi bruker flere enn én innsamlingsmetode. Dette gjør vi for å forstå følelser og atferd hos informantene enda bedre enn hvis vi kun hadde benyttet oss av én innsamlingsmetode. Observasjon handler om å studere og undersøke informantene våre på ”hjemmebane”, altså i deres naturlige omgivelser. Der ønsker vi å studere individenes samhandling med hverandre fordi dette gir oss en tydeligere beskrivelse av hvordan det interkulturelle møtet faktisk er, ikke bare hvordan det oppfattes av hvert enkelt individ. Her observerer vi både verbal og nonverbal kommunikasjon, og den ubevisste atferden og elementer informantene kanskje ikke husker selv når de blir spurt om disse tingene i intervjuene. (Askheim & Grenness 2008, 105-106)

Observasjonsundersøkelser er i vårt tilfelle registrering av handlingsmønstre og atferd blant menneskene. (Askheim & Grenness 2008, 106) Dette gjør vi for å danne oss et så komplett bilde av det interkulturelle møtet som overhode mulig, slik at vi kan besvare vår problemstilling så optimalt det lar seg gjøre. Under vår observasjon i Puerto Viejo noterer vi oss inntrykkene våre, og tar egne bilder av stedene vi besøker for så å fremstille disse i denne oppgaven slik at både vi som forskere og leseren kan danne seg et bilde og inntrykk av atmosfæren og omgivelsene i Puerto Viejo.

Vi ønsker å opptre skjult deltagende i miljøet i Puerto Viejo for å komme inn på de lokale og de norske turistene, og for å forstå deres handlingsmønstre basert på deres miljø og livssituasjon. Vi ønsker å være skjult deltagende for at individene i den grad det er mulig ikke

justerer eller endrer sin atferd i samhandling med oss som forskere. (Askheim & Grenness 2008, 108)

3.3.2.1 Fordeler

Fordelen med skjult deltagende observasjonsundersøkelse er at vi registrerer hva den norske turistene og den lokale costaricaneren faktisk gjør og hvordan de faktisk samhandler med hverandre, og ikke bare hva de sier at de gjør i det interkulturelle møtet. (Askheim & Grenness 2008, 109) Vi danner oss også et mer helhetlig inntrykk av byen og miljøet der. En annen fordel er at vi som forskere ikke trenger tillatelse av informantene våre til å gjennomføre en slik datainnsamling, fordi vi ikke foretar oss noen form for personregistrering, og dermed kan ikke opplysningene våre spores tilbake til informantene.

3.3.2.2 Ulemper

Ulemper med denne innsamlingsmetoden er at vi kun registrerer atferd, ikke følelser, tanker eller meninger som er knyttet til denne atferden. En annen ulempe er at vi vet lite om alle informantenes bakgrunn, og det tar i tillegg mye tid å gjennomføre denne typen datainnsamling. (Askheim & Grenness 2008, 110) Det går med mye tid til å reise til Puerto Viejo og samle inn det vi ser som nødvendig for å kunne fremstille observasjonen på best mulig måte.

3.3.3 Transkribering

Vi har valgt å la intervjuene forbli i sin opprinnelige form. De intervjuene vi holdt på engelsk ønsker vi ikke å oversette til norsk, fordi det kan være at detaljer og informasjon blir borte i oversettelsen. Det gjør vi fordi det ikke finnes en ”korrekt” måte å gjengi det på i det norske språk.

3.4 Utvalg

Et problem som ofte oppstår i undersøkelser er at det er veldig sjeldent man får undersøkt alt man har lyst til og er interessert i å undersøke. Dermed har undersøkelsen kun gyldighet og relevans for de temaene vi velger å avgrense undersøkelsen til. Vi kan også si at de resultatene vi kommer frem til i denne undersøkelsen kun kan være gyldige i en viss periode, fordi ting forandrer seg, og vi kan ikke være sikre på at det vi har funnet ut av kommer til å være virkelighet i fremtiden. (Jacobsen 2005, 170) Dette kan blant annet ha med reiselivets og turismens utvikling å gjøre. Vår strategiske utvelgelse tar utgangspunkt i å finne relevante

informanter som kan gi oss et nødvendig datagrunnlag som vi trenger for å kunne besvare problemstillingen.

3.4.1 Utvalgsstrategi og størrelse

Utvalget vårt av enheter har betydning for troverdigheten og påliteligheten i undersøkelsen vår. Vi kan møte på vanskeligheter med at de vi intervjuer kanskje ikke har tilstrekkelig av den kunnskapen vi ønsker og trenger, eller på andre måter gir oss feil informasjon. Vi skiller mellom utvalg av enheter i intervju og til observasjon. I intervjuene er vi oppmerksomme på *hvem* vi snakker med og deres meninger, og i observasjon er vi oppmerksomme på *hvilke* situasjoner og atferd vi kan observere. (Jacobsen 2005, 171)

Når det gjelder å velge ut informanter, diskuterte vi hva som er mest hensiktsmessig, og vi fant ut at det beste ville være å intervju tre lokale, tre turister, og en lokal costaricaner som jobber innenfor reiselivsbransjen. Vi valgte dermed å utarbeide to forskjellige intervjuguider, en tilpasset de lokale og en tilpasset turister. Reiselivskonsulenten faller under intervjuguiden for de lokale med forbehold om andre tilleggsspørsmål og oppfølgingsspørsmål. Vi begrenset oss derfor til å intervju syv informanter, da våre dybdeintervjuer vil ta lang tid, og vi har begrenset med tid og kapasitet. (Jacobsen 2005, 171) De lokale informantene våre består av fire menn, da de var mer tilgjengelig enn kvinner. De norske informantene består av to kvinner og en mann.

Vi begrenser oss også til å observere et spesielt sted, og da har vi valgt byen Puerto Viejo og ikke en spesiell plass i byen, dette er fordi vi legger mer vekt på hendelsene vi studerer. (Jacobsen 2005, 178) Vi valgte å observere hele tiden under vårt feltarbeid, derfor har vi ikke valgt ut én spesiell hendelse nettopp fordi vi observerer menneskelig atferd, og på grunn av at vi observerer med en skjult deltagelse. Derfor er observasjonene basert på hendelser både på restauranter, på stranden, på utesteder og i diverse offentlige steder rundt omkring i byen. Dette er relevant til vår problemstilling fordi vi ønsker å observere møtet mellom norske turister og lokale costaricanere, og da må vi observere dette når det finner sted naturlig, ikke planlagt. Tidsrommet baserer seg på 11 dagers feltarbeid, og observasjonen fant sted omtrent hver dag.

3.4.2 Reliabilitet og validitet

Resultatene av undersøkelsen må kvalitetsvurderes og det er da begrepene reliabilitet og validitet kommer inn i bildet. Vi har benyttet oss av metodetriangulering som er å ta i bruk flere innsamlingsmetoder. Vi har både benyttet oss av intervjuer og observasjon for å styrke troverdigheten og bekreftbarheten i vår undersøkelse, nettopp fordi vi må fokusere på å undersøke det vi faktisk har til hensikt å undersøke. For å vurdere undersøkelsens troverdighet spurte vi informantene om vi forstod dem riktig under intervjuet. Vi fikk også informantene til å se over intervjuene sine etter transkribering, noen sendt via mail og noen ”ansikt til ansikt”, hvor de bekreftet at vår forståelse av deres svar var korrekt. (Askheim & Grenness 2008, 22-24)

For at vår undersøkelse skal være mest mulig troverdig og bekreftbar så vi det som nødvendig å reise til Puerto Viejo, for å intervjuer samt utføre feltarbeid der. En utfordring i vår undersøkelse er at det kun var menn som deltok som informanter fra Puerto Viejo. Dette er fordi det var vanskeligere å komme i kontakt med kvinner som ønsket å bidra til vår undersøkelse. Det er ikke en avgrensning vi satt i forkant av vår undersøkelse, det er en konsekvens av at vi ikke fikk tak i noen kvinnelige lokale som ønsket å bli intervjuet. På den andre siden har vi gjort observasjoner som også omfatter kvinner i møte med norske turister.

3.4.3 Gjennomføring

Totalt er det gjennomført syv intervjuer, hvor fem av dem er gjennomført i Puerto Viejo. De to resterende er gjennomført etter hjemreisen i Oslo. Begge studentene har vært tilstede under alle bortsett fra ett intervju hvor den ene studenten var beslektet med den ene informanten. Vi ønsket ikke at svarene skulle påvirkes av dette, derfor gjennomførte den andre studenten dette intervjuet. Begge var tilstede under observasjonene. Notatene fra observasjonene er sammenfattet underveis slik at det alltid var ferskt i minnet sånn at notatene ble en mest mulig nøyaktig fremstilling av ”virkeligheten” slik den ble oppfattet i øyeblikket. Vi skrev ned våre inntrykk og tanker dag for dag, for å kunne gjøre oss noen erfaringer underveis. De to første intervjuene vi gjorde ble transkribert dagen etter endt intervju, for å kunne være skjerpet og fokusert samtidig som det ikke oppstod for mye tidsrom i mellom faktisk intervju og transkribering. En annen grunn var at intervjuene tok lenger tid enn resten av intervjuene, og det ble ikke tid for å transkribere rett etter endt intervju. De resterende intervjuene ble transkribert kort tid etter endt intervju.

3.5 Empiri

Empiri i denne delen går ut på informasjon om informantene våre, og de omgivelser vi befant oss i under gjennomføringen av intervjuene.

3.5.1. Informant 1

Informant 1 er en bereist norsk mann på 38 år som har bosatt seg i Puerto Viejo. Han har reist mye rundt i Costa Rica og har derfor mye erfaring og kunnskap å komme med i intervjuet. Han leier en av boligene til informant 2 noe som gjorde han til en av våre naboer under vårt feltarbeid. Vi skapte relasjoner til denne mannen før intervjuet fant sted. Han viste seg å være en mann av bred kunnskap om mange temaer. Under samtaler med informanten viste det seg at han ønsket å hjelpe oss så godt han kunne når han fant ut at vi ønsket å legge vekt på de lokale menneskene og ikke naturen, klima og landskap i vår undersøkelse. Dette fant han meget interessant og mente at dette var et tema som ofte ble glemt når det gjelder reiseliv og turistnæringen. Han hadde mange interessante historier å fortelle oss om sine erfaringer fra byen og i samhandling med de lokale. Intervjuet fant sted hjemme hos informanten, som bor i en bungalow ved siden av oss i jungelen.

3.5.2 Informant 2

Informant 2 er en karibisk mann på 44 år som vi har fått kjennskap til gjennom faren til student 2. Vi har god kjennskap til informanten fra før, og vi bor gratis i en av hans bungalower midt i jungelen som gir oss en rolig og avslappet atmosfære når vi begir oss ut på intervjuet. Informanten jobber innenfor reiselivsbransjen i Puerto Viejo på den karibiske siden av Costa Rica, hvor han leier ut eiendommene sine til turister og hjelper dem med det de måtte trenge av hjelp. Han guider også turister rundt ettersom det er ønskelig. Han har bodd i landsbyen nesten hele livet, med unntak av noen år han tilbrakte i Norge. Derfor kan informanten en del om Norge, og fordi han jobber med eiendom innenfor turismen i sin egen by kan han mye om turister. Han fremstod etter vårt inntrykk og observasjon som en mann med mye kunnskap om reiselivsnæringen i Puerto Viejo, og de forskjellige turistene som reiser dit, samt mye kunnskap om egen kultur og flere andre kulturer. Det viste seg også at han er en høyt respektert mann i sitt miljø og sine omgivelser etter å ha snakket med flere fra byen. Han er ivrig etter å lære og å lære bort det han kan. Informanten er en avslappet men samtidig autoritær karakter noe som gjør at troverdigheten i hans svar er sterk. Intervjuet fant sted hjemme hos informanten som også var en av våre naboer.

3.5.3 Informant 3

Informant 3 er en lokal costaricansk gutt på 21 år. Han jobber i en surfebutikk midt i sentrum av Puerto Viejo, hvor han selger surfeklær, for det meste til turister. Vi snakket med informanten flere ganger før vi intervjuet han, og han ville veldig gjerne stille opp som informant. Vi kom i kontakt med han under et tilfeldig besøk i hans butikk. Der kom vi raskt i prat med han, og han virket ivrig etter å både lære og fortelle fordi han er interessert i å skape relasjoner med nye mennesker. Informanten ser seg selv som en typisk karibisk gutt, og kjenner stedet godt siden han har bodd der hele livet. Vi fikk mange tips og råd angående hva vi burde se og oppleve, og han introduserte oss for flere lokale mennesker i byen. Han virket for oss som en engasjert og utadvendt person. Under intervjuet kommer det frem at han har grunnleggende kunnskaper om turisme og kulturelle forskjeller. Vi har observert informanten på jobb og har kommet til forståelse av at han er en observant type med pålitelig kunnskap om tematikken vi undersøker. Han har fortalt oss at han ønsker å utdanne seg innenfor reiselivsnæringen, mer spesifikt øko-turisme og bæreevne, fordi han ønsker å ta vare på sitt lokalsamfunn. Under intervjuet satt vi på en liten lokal kafé med utsikt over stranden.

3.5.4 Informant 4

Informant 4 er en costaricansk mann på 29 år som driver en restaurant midt i sentrum av Puerto Viejo sammen med sin bror. Vi kom i kontakt med han gjennom informant 1, da han mente informant 4 hadde innsikt i vårt tema på grunn av at han jobber i restaurantbransjen hvor han er i jevnlig kontakt med turister året rundt. Informanten virket for oss som en litt reservert mann med litt splittede meninger om turismen og de temaene vi spurte om rundt turister og lokalbefolkning. Han legger mye vekt på de økonomiske fordelene med turismen, og ikke så mye på den sosiokulturelle delen av turismen. Vi traff han også ved flere anledninger blant annet på hans restaurant. Under intervjuet satt vi på restauranten hans omringet av turister og lokale.

3.5.5 Informant 5

Informant 5 er en costaricansk mann på 75 år. Han hadde veldig lite negativt å si om byen og landet sitt, men mer negativt å si om turismeutviklingen som har skjedd de siste 20 årene. Han mente at mange turister oppfører seg dårlig mot de lokale. Han mente at turismen bare har ødelagt den egentlige lokalkulturen som fantes for et par tiår tilbake. Vi møtte informant 5 i en lokal bursdagsfeiring vi deltok i da informant 2 fylte år. Informant 5 virket som en livlig og sprek mann, da han blant annet var en av få som danset gjennom hele den kvelden. Under

intervjuet satt vi på en lokal restaurant i sentrum av byen. Informanten virket som en klok mann med sterke verdier, meninger og stolthet overfor sin kultur.

3.5.6 Informant 6

Informant 6 er en norsk jente på 24 år. Hun har vært i Puerto Viejo tre ganger i sitt liv, og vi har kjennskap til informanten siden hun og student 2 er beslektet. Vi valgte derfor at student 1 skulle gjennomføre dette intervjuet for å få mest mulig utfyllende svar da disse ikke hadde kjennskap til hverandre fra før. Informant 6 bruker mye av sin tid på å reise rundt i verden. Hun anser seg selv som en backpacker og valgte å dra til Puerto Viejo igjen i voksen alder på bakgrunn av hennes gode minner fra de to første gangene hun var der som barn, og fordi hun er veldig glad i eksotisk natur. Hun er en reiselysten person med mye erfaring som backpacker i Latin Amerika. Vi intervjuet henne da vi var kommet tilbake fra Puerto Viejo. Informanten fortalte at hun har en positiv holdning til Puerto Viejo, og fordi hun har vært der flere ganger føler hun en tilknytning til stedet. Hun er også veldig opptatt av natur og kultur, og er derfor en relevant informant i denne undersøkelsen. Under intervjuet befant vi oss hjemme hos informanten da det passet best for henne.

3.5.7 Informant 7

Informant 7 er en jente på 26 år fra Oslo. Hun er veldig glad i å møte nye mennesker, og dro til Puerto Viejo for å surfe. Hun har vært i Puerto Viejo én gang, men ble godt kjent med både lokale og andre turister. Hun reiste dit med en god venninne og var der i litt over en måned. Vi kom i kontakt med informant 7 gjennom informant 6, da de har kjennskap til hverandre fra før av. Informanten virket som en åpen person med mange meninger, og delte med glede sin opplevelse fra Puerto Viejo med oss. Under intervjuet befant vi oss på en kafé i Oslo hvor det var lite mennesker og var dermed lettere å få med seg det som ble sagt. Informanten har et positivt syn på Puerto Viejo, og legger vekt på både natur og kultur i hennes beskrivelse av stedet.

3.6 Ethiske utfordringer

Etikk tar for seg prinsipper, retningslinjer og regler for å vurdere hva som er rett og galt i handlinger. Først og fremst dreier etikk seg om mennesker og forholdet i mellom dem, altså hva man kan og ikke kan gjøre mot hverandre. Ethiske spørsmål oppstår også når det gjelder indirekte og direkte påvirkning mennesker har på hverandre. I forskningen oppstår etiske utfordringer når forskningen kommer i direkte kontakt med menneskene i en undersøkelse.

Derfor må vi som forskere tenke over hvordan vårt tema kan belyses uten at vi skaper etiske problemer for enkeltmennesker, grupper av individer eller eventuelt et helt samfunn.

(Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 89-91)

Etikk kan sies å være læren om moral. Oppsummert kan dette være enkelt å forholde seg til så lenge man tar hensyn til egen atferd, forskningsobjektene og det samfunnsmessige ansvaret man har. Etikk dreier seg også om juks i forskning, det vil si forskerens egen atferd når det gjelder datamaterialet i undersøkelsen. (Askheim & Grenness 2008, 162) Derfor er det viktig for oss å fremstille den innhentede informasjonen ”korrekt” slik at resultatene er pålitelig og belyser empiri.

Når det gjelder forskning sies det at man gjør ”innbrudd” i informantenes liv og dette gjør at vi må ta stilling til etiske utfordringer som kan oppstå. De etiske dilemmaene i forholdet mellom oss som forskere og de vi undersøker kan være så mangt. Derfor er en av grunnene til at vi opererer med en skjult deltagende observasjon at vi ønsker å gjøre et så lite ”innbrudd” som mulig i deres liv slik at de ikke oppfører seg annerledes og blir påvirket av vårt nærvær i større grad. Igjen kan dette også diskuteres om det er rett eller galt. Når det gjelder etiske dilemmaer finnes det ikke noen klare svar på hva som faktisk er rett og galt, alt må vurderes opp mot undersøkelsens hensikt. (Jacobsen 2005, 45)

Etikk omhandler også personvern og anonymitet, og derfor valgte vi å ikke navngi våre informanter, selv om noen av de formidlet at det ikke var nødvendig å anonymisere dem da vi gjorde det klart for dem at informasjonen de gav oss, kun skulle brukes til denne oppgaven og ingen andre formål. Vi gav informantene opplysninger om hvilken hensikt undersøkelsen vår hadde og hvordan resultatene skulle benyttes. Vi benyttet oss av taleopptak under intervjuene for å få med oss alle detaljer som for eksempel tonefall i språket, og for å kunne gjengi informantene korrekt under transkriberingen. Dette gjorde vi også for å kunne dedikere hele vår oppmerksomhet til informantene, slik at vi kunne følge opp svarene deres uten å bli forstyrret av å måtte notere ned alt til enhver tid. Alle våre informanter har deltatt frivillig i denne undersøkelsen, og under våre observasjoner finnes det ingen fare for individene vi har observert. Vi ønsket kun å se disse menneskene i samhandling med hverandre uten fare for etiske konsekvenser.

4.0 Analyse og tolkning

I denne delen skal vi sortere og drøfte den data vi har innhentet under vårt feltarbeid, for å kunne besvare vår problemstilling. Det kan være krevende å tolke og analysere datamaterialet, og derfor ser vi det som en fordel at vi er to som utfører denne prosessen. (Askheim & Grenness 2008, 142-145) I analysen skal vi belyse vår innhentede data og knytte den opp mot den teorien vi har benyttet oss av, samtidig som vi skal fortolke og komme med egne observasjoner og refleksjoner rundt temaet vi ønsker å belyse. Deretter danner tolkningen og drøftingen grunnlaget for konklusjonen, hvor vi forsøker å legge frem et sammenfattende og et så fullstendig svar som mulig. Til slutt vil vi komme med refleksjoner vedrørende svakheter, som utgjør våre forslag til videre forskning ved undersøkelsen.

Vi har valgt ut fem forskningsspørsmål som skal gjøre det enklere for leseren å forstå sammenhengen mellom den teorien vi har valgt og den data vi har innhentet, som skal benyttes til å besvare vår problemstilling.

Problemstilling: Interkulturelle opplevelser: Hvilke utfordringer oppstår i møtet mellom norske turister og lokalbefolkningen i Puerto Viejo de Talamanca?

4.1 Beskrivelse

Vi har allerede beskrevet hver informant og konteksten rundt dem for å vise til relevansen og påliteligheten i forhold til hvilke forutsetninger de har for å svare nettopp det de svarer, og for å forstå hvilke holdninger de har og hvorfor de eventuelt har disse. Vi tar også høyde for at under flere av intervjuene kan noen av svarene påvirkes av våre innbyrdes relasjoner og omgivelser. Vi har først valgt å analysere holdninger og meninger rundt temaet vi undersøker for å forstå bakgrunnen for hvorfor interkulturelle utfordringer oppstår, slik at vi videre kan komme frem til hvilke utfordringer som oppstår.

4.2 Forskningsspørsmål 1

“Lokalbefolkningen i Puerto Viejo har et negativt syn på turismen der”

4.2.1 Holdninger til turismen

Vi spurte de lokale informantene om deres holdninger til turismen i Puerto Viejo. Det viste seg at alle mente at turismen har både positive og negative virkninger på lokalsamfunnet og dem selv som individer. Alle informantene mener at turisme er bra for økonomien. *“You know, it’s good for the economy”* svarte en av informantene da vi spurte han om hva han synes om turismen i Puerto Viejo. Allikevel mener informantene at turisme har sine negative virkninger. Informant 2 forklarer at turisme som business, kulturell utveksling og de forskjellige virkninger turisme har på deres kultur, er noe de lærer allerede på skolen. Han mener at turismen ikke bare har sine fordeler, men også en del ulemper som økt inflasjon, arbeidsledighet, rusmisbruk, og prostitusjon. Dette er også noe flere av informantene legger vekt på under intervjuene. Informant 3 forklarer at det er flere jobbmuligheter nå som det er flere turister der enn det var før, men at mange av turistene bosetter seg der og gjør det vanskeligere for de lokale å få jobb, fordi de selv tar flere av disse arbeidsplassene. Informant 4 sier: *“I appreciate the opportunities tourism brings.”* Han setter pris på at turistene benytter seg av restauranten hans slik at han og hans familie kan leve av den, men på den andre siden forklarer han også at han ikke bare har én holdning til turismen. *“I must say that tourism brings a lot of troubles here too. Like the party and drugs, tourists leave bad footprints on our community.”* Informant 5 mener at turistene som reiser til Puerto Viejo i dag ikke tar hensyn til de lokale *ticosene* fordi de bare kommer for å feste, og at deres økonomiske situasjon fungerte helt fint før alle turistene kom. *“I don’t think we need them, but the younger generation wants more and more, that’s just how it has become.”* Det kommer også frem at to av informantene mener at byen har endret seg mye på kort tid på grunn av turismen, fordi mye har blitt tilrettelagt for turisme. Han trakk frem eksempler som utbygging av restauranter, barer, utesteder og hosteller, selv om byen er en av de minst utbygde stedene for turisme i Costa Rica.

4.2.2 Holdninger til turister

Alle de lokale informantene forklarer at de setter pris på de fleste turistene som oppholder seg i Puerto Viejo, fordi de liker å møte nye mennesker, lære om andre kulturer, og å lære bort om sin egen kultur. Informant 4 legger vekt på at han setter pris på dette da det er en positiv ting han kan benytte seg av i sin restaurant, blant annet fordi han ønsker å tilby sine gjester både kjente og ukjente smaker. Informant 5 setter pris på de turistene som ønsker å lære og har en nysgjerrig holdning til de lokales kultur og livsstil. Han har en positiv holdning til turister som gjør et forsøk i å bli kjent med de lokale og deres kultur, men han har en mer negativ ladet holdning til turismen generelt og hva det påfører hans lokalsamfunn. Han forklarer at han ikke setter pris på de turistene som ikke tar hensyn til de menneskene som bor der. Informant 3 legger mer vekt på han liker å møte turister fordi Puerto Viejo er et lite sted med få innbyggere. *“It is interesting to meet new people and not only see my friends and people I know.”* Alle informantene forklarer at de fleste turistene som oppholder seg i Puerto Viejo er backpackere. Noen av informantene forklarer også at selv om denne type turister har en tendens til å ta mer hensyn til natur og kultur, så legger de også vekt på at det er mange av backpackerne der som bruker lite penger under sitt opphold. Flere av informantene har en mer positiv holdning til de norske turistene som oppholder seg der enn andre turister, som blant annet tyskere, amerikanere og de lokale turistene som kommer fra andre steder i Costa Rica. De forklarer at de ser på de norske turistene som respektfulle, rolige, hyggelige, tålmodige og

mer villig til å tilpasse seg den lokale kulturen. Informant 2 forklarer det slik *"Norwegians are always nice, they go to restaurants and enjoy the food, they are more patient than other people. In Easter here, the ticos can be more arrogant and demanding. They are loud and interrupting for other people. So I think everybody here like foreign tourists better than the local tourists."* Informant 4 sa det slik *"The difference is that Americans are more arrogant, and Norwegians are more polite and looks happier."*

4.2.3 Kommer turistene inn på de lokale?

I intervjuene kommer det tydelig frem at så lenge turistene respekterer de lokales livsstil, normer og verdier, er det hjertelig velkommen inn i varmen. Alle de lokale og de norske informantene ser på den karibiske kulturen som åpen og avslappet, samtidig som befolkningen respekter og setter stor pris på både kulturen som finnes i menneskene og naturen der. Informant 2 forklarer at de lokale ikke bryr seg om hvor folk kommer fra eller hvordan de ser ut. *"Here we are easy and laidback, it's all Pura Vida. We are all mixed here, and we appreciate the diversity. That's why we appreciate the diversity of the tourists too."* Vi tolker det som at så lenge turistene er åpne for å tilpasse seg den lokale kulturen, er det lettere for begge parter å bli bedre kjent med hverandre. Det viser seg også at de norske informantene var enige om at når de kom inn på de lokale oppfattet de dem som nysgjerrige, hjelpsomme, varme og åpne mennesker. Informant 1 fortalte at han mente at en backpacker kommer nærmere inn på de lokale enn hva andre type turister gjør, fordi de er mer søkende og ønsker å grave litt dypere i den lokale kulturen. Allikevel sier han at det er mange av

backpackerne som bruker lite penger. Han fortalte at han hadde møtt mennesker som ”travel on a shoestring”, som vil si at de kanskje ikke bruker mer enn 70kr dagen. Han mener også at backpackerne kan ha en tendens til å holde seg til hverandre og andre reisende, noe som gjør at ikke alle kommer inn på de lokale selv om de kanskje ønsker det.

I Doxeys irritasjonsindeks kapittel 2.3.3 tas det opp nivåer av irritasjon fra befolkningens side overfor turismen. Vi kan si at irritasjonsårsakene hos lokalbefolkningen handler om antallet turister som oppholder seg der og deres påvirkning på lokalbefolkningens livskvalitet. (Jacobsen 2002, 142-143) Det viser seg at lokalbefolkningen har både negative og positive syn på turismen i Puerto Viejo. Etter å ha observert og intervjuet de lokale, kan vi diskutere oss frem til at lokalbefolkningen ligger et sted mellom nivå 1 og 3 på irritasjonsindeksen. Noen av informantene hadde en positiv holdning til turismen og turister når det kommer til samfunnsøkonomien og deres private økonomi. Flere var også positive til turistene som kommer dit fordi de setter pris på kulturell utveksling og å møte nye mennesker. Andre hadde en negativ holdning til det turismen og turistene bringer med seg av blant annet rusmisbruk og arbeidsledighet, samtidig som de forholder seg negative til det at turismen har påført samfunnet store endringer på kort tid. De lokale har derfor varierte meninger som kan plasseres innenfor de tre første nivåene i irritasjonsindeksen.

Som tidligere nevnt i teoridelen har costaricanere en relasjonsorientert måte å kommunisere på, noe som kan tyde på at dette er grunnen til at turister lett kan komme inn på de lokale. I møtet med ukjente mennesker og kanskje spesielt en ny kultur, vil vi si at det kan lønne seg å være ganske åpen. Det handler om tillit, slik at man åpner seg sammen. Hvis turistene åpner seg litt så åpner kanskje den lokale seg litt. (Dahl 2013, 262) De lokale er åpne for alle typer mennesker og tar turistene godt i mot så lenge de oppfatter turistene som respektfull og åpen. Med dette kan vi si at turistene kommer inn på de lokale om de går inn for å få forståelse og for å lære om deres kultur og livsstil. Vi tolker dette som at de lokale ønsker at turistene har et empatisk syn overfor dem, fordi vi oppfatter at de selv har denne holdningen.

4.3 Forskningsspørsmål 2

“Turismen gjør lokalbefolkningen i Puerto Viejo mer bevisst på egen kultur og lokalsamfunn”

Det kom tydelig frem i intervjuene at de lokale er veldig stolte av sin kultur, og turistene oppfatter kulturen i Puerto Viejo på samme måte som de lokale formidler den. Både de lokale vi møtte under vårt feltarbeid og informantene la stor vekt på hvordan kulturen deres er under flere anledninger. De legger vekt på mat, musikk, livsstil, deres forhold til naturen, deres syn på familie og hvordan de behandler hverandre. Informant 5 sier *“In my culture we show respect for all living creatures, and we have great love for our culture, reggae music is a part of who we are as people, and so is the food.”* Informanten forklarer videre at alle de unge *ticosene* respekterer de eldre, og at de hjelper hverandre så mye de kan. De legger vekt på at mottoet deres er *Pura Vida* og at de lever livet etter dette ordtaket. Informant 3 sier *“Pura Vida means pure life, and we use it in a good way when talking to people or saluting them, or when we are happy about something. We live by this with respect for nature, and we try to live our life fully everyday.”* Informantene legger også vekt på at det er stor forskjell på den karibiske kulturen i Puerto Viejo og kulturen som finnes andre steder i Costa Rica. De forteller at de største forskjellene er maten, musikken og måten de snakker engelsk på. Informant 2 ser på kulturen i Puerto Viejo som en subkultur i et latin-amerikansk land, og at de derfor er mer nysgjerrig på andre kulturer og har lettere for å tilpasse seg forskjellige mennesker og deres kultur. Informant 5 går rett på sak og sier *“If you don’t like Caribbean food, don’t come here, and if there is too much reggae music for you, you can go to the pacific side.”* Som vi observerte er de lokale veldig stolte av sin kultur og sitt mangfold av både natur og mennesker.

Visitors to Costa Rica unfailingly remark on the warm hospitality of its citizens. Always evident is their genuine interest in others, the high value they place on social interaction, their festive celebration of ritual, the fact that they prize humor, their generously accommodating demeanor, and their extraordinary friendliness. Costa Ricans themselves have a deep appreciation for their country and culture. (Helmuth 2000, 59)

Informant 5 presiserte at de lokale har en avslappet mentalitet og at det er viktig for dem å holde fast på sine røtter, og være stolte av hvem de er som mennesker. Det kommer tydelig frem under intervjuene med de norske turistene at de også har denne oppfatningen av de lokale. En av de forklarer at hun ser på menneskene som bor der som "laid back og easy going" og at de skiller mellom San José og Puerto Viejo på samme måte som de lokale gjør. Det viser seg at *Pura Vida* gjør et sterkt inntrykk på turistene også. Flere av de lokale informantene forklarer at de setter stor pris på kulturen og ønsker å bevare den, samtidig som det er et mål for mange av de lokale å jobbe med økoturisme og turisme generelt.

Det kan diskuteres om denne bevisstheten og stoltheten de lokale har rundt kulturen sin er et resultat av kulturkontakten mellom turister og lokale, eller om det rett og slett er fordi kulturen er så åpen og allerede lå dypt i de lokale lenge før turistene kom dit. Det kommer tydelig frem at de lokale har en *Pura Vida* mentalitet som også smitter over på turistene som oppholder seg der. Lokal stolthet over egen kultur kommer tydeligere frem når turister er villig til å lære om den lokale kulturen. (Jacobsen 2002, 177) Vi ser at dette er tilfelle i møtet mellom den norske turisten og lokalbefolkningen i Puerto Viejo. Det kan også virke som at de turistene som møter den lokale kulturen blir mer bevisst på egen kultur. En av informantene fortalte at det er et ordtak i Puerto Viejo som går ut på at av ti surfere som reiser dit, er det bare 3 av de som drar hjem igjen. Dette fikk vi bekreftet av flere av informantene som fortalte at det er veldig mange turister som kommer tilbake og bosetter seg i Puerto Viejo. Vi antar at dette er fordi de setter pris på naturen og kulturen som finnes der, og ønsker å bli en del av dette fellesskapet. Vi mener at turismen påvirker i den grad at de lokale ønsker å vise frem sin kultur og livsstil, men at den ikke er et resultat av turismen og de interkulturelle møtene. Kulturen er allerede et produkt av kulturkontakt, da det finnes et mangfold av kulturelt opphav i menneskene som bor der, og de lokale er stolte av dette mangfoldige samfunnet sitt.

Turistene søker med andre ord å oppnå de lokales *Pura Vida* mentalitet, men vi vil likevel påstå at turistene bare opplever selv et glimt av denne mentaliteten, da turistene har et annet liv som venter på dem hjemme.

Foreigners in *ticos'* opinion are not able to take pleasure from living *Pura Vida*. In their understanding of the situation they are the empowered part, because they are capable to live *Pura Vida*, without spending too much of their time to worry about tomorrow, as they believe foreigners do. (Lerfald 1999, 129)

4.4 Forskningsspørsmål 3

“Turister er mer opptatt av naturen enn kulturen i Puerto Viejo”

Alle de norske informantene fortalte at den eksotiske naturen var grunnen til at de valgte å reise til Puerto Viejo. Informant 6 jobbet en uke som frivillig på ”jaguar rescue senter”, hvor hun jobbet med masse dyr, blant annet dovendyr, aper av forskjellig slag, iguaner og fugler i mange fantastiske farger. Hun sa *”Jeg elsker natur, så jeg kom egentlig for å se dyrene og jungelen. Det er jo helt spesielt der, og man kan leve i ett med naturen. Helt utrolig”*.

Informant 7 hadde på forhånd bare hørt om jungelen, dyrene og de fine strendene av andre som har vært der. Hun dro for å surfe, og forklarer at hun ikke ble kjent med så mange lokale til å begynne med, da hun var mer opptatt av å bli kjent med de andre turistene på hostellet der hun bodde. Informanten legger vekt på at hun forventet å se tropisk natur, eksotiske dyr og de store bølgene. Informant 1 forklarer også at han dro dit for å oppleve å se naturen, samtidig som han ønsket å jobbe med frivillig arbeid, spesielt med dyr. Under vårt feltarbeid bodde vi med mange som jobbet som frivillige på ”rescue senteret”. Informant 2 som jobber med reiseliv fortalte også at mesteparten av de innkommende turistene kommer for naturen, og at de er interessert i økoturisme. Han sier også *”I think the tourists behave themselves better with nature than the local people. And for these guys a dog in the street is better than the people.”* Dette følger han opp med å fortelle oss om en hendelse han opplevde for kort tid siden. Han forteller at en turist som jobbet på ”rescue senteret” så en syk gatehund, og ringte til jobben sin i hjemlandet sitt hvor hun ble fortalt at hun kunne bruke så mye penger hun trengte for å få hunden frisk igjen. Informanten reagerte på dette og spurte om det ikke var noe å bidra med til nabobarna der hun bodde, hvor familien nesten ikke hadde råd til å fø barna sine. Da svarte hun at det ikke var midler å bruke på annet enn dyr. Informanten reagerte sterkt på dette, og mente at det er bra at man tar vare på dyrene, men menneskene burde komme først.

En av de lokale informantene fortalte oss at *”sometimes it seems like the tourists doesn't want to get to know the people living here. They keep to themselves, mostly when they are in groups, and most of the tourists here comes for the nature and the animals.”*

Vi observerte at mange av turistene som oppholdt seg i Puerto Viejo under vårt feltarbeid var veldig opptatt av dyrene og naturen. En av våre naboer anbefalte oss å dra til ”rescue senteret” å jobbe der en dag eller to. Dette forsterker inntrykket både vi som forskere og som de lokale har av turistenes entusiasme for dyr og natur. Men det viste seg også at når vi spurte de norske informantene om kulturen og menneskene i Puerto Viejo, hadde de gjort seg sterke inntrykk og meninger, og det virket som om de hadde en enda sterkere opplevelse av kulturen og menneskene der, enn de hadde forventet på forhånd. Det vil si at naturen stod til forventningene på en sterk positiv måte, men det var kulturen og de lokale som gjorde at de beundret stedet enda mer når de først søkte kontakt med dem.

Ut i fra dette forstår vi det som at natur, dyr og økoturisme er det som trekker turistene til Puerto Viejo, men det er kulturen og de lokales livsstil som får dem til å ønske seg tilbake igjen. Vi ser også at dette er grunnen til at flere bosetter seg i Puerto Viejo. Blant annet bekreftet informant 1 at han fant ”lykken” der, og ønsker derfor å bo der så lenge som mulig. Denne tolkningen virker ikke så langt unna sannheten for mange når alle vi har møtt på og snakket med under feltarbeidet kaller Puerto Viejo for ”paradis”. Dette gjelder både for majoriteten av både de lokale, og turistene vi har snakket med. En av de lokale informantene sier *”I love my home, I really believe I live in Paradise.”*

Det er mye fokus på naturen både i markedsføringen av landet rettet mot turister, og fra myndighetene i Costa Rica sin side. (Lerfald 1999, 49) Vi mener at dette er en stor del av grunnen til at turister drar til Costa Rica for å oppleve naturen. Som McNeil sier i sin guidebok *Costa Rica – The rough Guide* fra 1996 (sisert i Lerfald 1999, 45, egen oversettelse), mye er skrevet om Costa Ricas eksotiske natur og dyreliv at menneskene som utgjør lokalbefolkningen ofte blir glemt i all begeistring for naturen. Vi ser at dette kan forekomme i Puerto Viejo, da alle de norske informantene valgte å reise dit på grunn av naturen spesielt, og som de lokale *ticosene* bekreftet var noe de selv reagerte på i møtet med turistene som drar dit.

4.5 Forsknings spørsmål 4

“Turistene som drar til Puerto Viejo ønsker det “urørte”, ikke det turistifiserte”

Vi har forstått det som at turistene som drar til Puerto Viejo ønsker å finne noe ”annerledes” og mer urørt, å velger derfor å dra dit fremfor for eksempel stillehavssiden av Costa Rica, der turismen er utbredt og kulturen er veldig amerikanisert. Informant 1 sier det slik

“..stillehavssiden av Costa Rica er så amerikanisert, kulturen er så vasket vekk og det er den ikke her på den karibiske siden.” Informanten mener det er lettere å slå seg til ro på den karibiske siden, selv om det er større kulturforskjeller der enn på stillehavssiden av landet. Han forklarer det slik *“Jeg føler den største kulturforskjellen du kan finne i forhold til hjemme, er den karibiske siden. Puerto Viejo har virkelig skilt seg ut for meg”* Ut i fra dette tolker vi det som at turistene som reiser til Puerto Viejo har et større ønske om å oppleve noe utenom det vanlige og at de oppnår en høyere tilfredshet der, enn andre steder av landet. Informant 1 fortsetter å fortelle at han var på utkikk etter noe annerledes og at han fant det i Puerto Viejo, både i kulturen, rastafari, calypso kulturen, og all påvirkningen byen har fra den jamaicanske kulturen. Han sier *“Når man kommer hit så er det vanskelig å dra.”* Under våre observasjoner og samtaler med menneskene i byen var det lett å plukke opp at de aller fleste har den samme holdningen til stedet. Det virker for oss som at turistene ”forelsker seg” i Puerto Viejo på grunn av den enestående kulturen og livsstilen de møter på, og at det er dette som gjør at det oppleves som vanskelig å dra derfra. Informantene forklarer oss at de har en oppfatning av at livsstilen i Puerto Viejo er veldig hedonistisk, og at det noen ganger kan oppleves som litt i overkant hedonistisk. Vi mener at det hedonistiske teller mye når det gjelder ønsket om å bli værende i byen. Det kan virke som om dette er en mer avslappende måte å leve livet sitt på, og det er svært attraktivt for turistene fordi denne livsstilen er vanskelig å leve etter i Norge, hvor det finnes en helt annen kultur og levemåte. En annen faktor som spiller inn når det gjelder turistenes ønske om ”det urørte” eller ”noe annerledes” er de holistiske småsamfunnene som finnes i Puerto Viejo, blant annet alternative livsstiler og aktivitetstilbud som innebærer yoga, pilates, meditasjon, healing, og diverse organiske butikker og opplevelsestilbud.

Det kommer også frem i intervjuene at de fleste er enige om at Puerto Viejo ikke er øverst på listen til norske turister generelt, men at livsstilen der trekker flere av de unge norske reisende. En annen ting som blir tatt opp i intervjuene er at de fleste mener at majoriteten av de som reiser til Puerto Viejo er backpackere som reiser dit på en 2-3 måneders tur, uten at de har noen spesiell annen mening enn at de har lyst til å se verden. Vi kan anta at Puerto Viejo for det meste trekker til seg backpackere, og grunnen til dette kan være at de unge backpackerne nå til dags er mer søkende og nysgjerrige unge mennesker, som ønsker å oppleve noe de ikke har mulighet til i hjemlandet sitt. Etter våre observasjoner virker det også som at mesteparten av turistene vi har snakket med kaller seg selv for backpackere selv om ikke alle reiser på en ”typisk” backpacker reise, da det også finnes flere av dem som bor på fine hoteller og lignende, og ikke bare benytter seg av billigere alternativer på sin reise. Vi kan diskutere om at det å være en backpacker på reise i Puerto Viejo har blitt mye mer enn bare en måte å reise på, det virker for oss som at det er mer en måte å tenke på, en måte å søke etter noe på, og en måte å tilnærme seg og sosialisere seg med andre mennesker på.

En faktor som er bemerkelsesverdig er at under våre observasjoner og i intervjuene kommer det frem en enighet om at turistindustrien prøver å ”pushe” turister over på stillehavssiden. Flere av informantene sier at de kan forstå dette, fordi de mener myndighetene både innenlands og utenlands har vanskeligheter med å forstå seg på og å akseptere rastafari kulturen som regjerer på den karibiske siden. Dette kan være fordi den bringer med seg blant annet forbruket av marihuana. Noen av informantene mener også at dette ikke trenger å være en så stor greie som det virker som, fordi de er enige om at det er en del av kulturen som sitter dypt i atmosfæren i lokalsamfunnet. Vår lokale informant 2 mener at dette ”imaget” er overdrevet og at mange tror at det eneste man gjør i Puerto Viejo er ”..*Smoking weed and doing drugs all day*”. Han mener at dette ikke er tilfellet i det hele tatt, men heller at det er mange av turistene som har skapt dette ”imaget”. *”I think it’s funny because you have drugs all over the world, there is no more drugs here than anywhere else. But they also think Puerto Viejo is like Jamaica, so that may be the reason.”* Han mener i tillegg at dette også kan være en av grunnene til at en del turister reiser dit.

Vi mener at de norske turistene som reiser til Puerto Viejo har et ønske om å oppleve det ”urørte”, og derfor velger å dra dit på grunn av at det er færre turister på den karibiske siden enn andre steder i Costa Rica. En av grunnene til dette kan også være at mange nordmenn har et spesielt forhold til natur fordi det også ligger dypt i den norske kulturen.

”People travel to discover something new and different” (Keller 2000, 11). Vi har også blitt fortalt, og observert at *ticosene* fra andre steder i landet selv drar til Puerto Viejo i helgene og når de vil bort fra hverdagen, fordi de setter pris på forskjellen som finnes i menneskene, atmosfæren og klimaet som er der.

4.6 Forskningsspørsmål 5

“En nordmann og en costaricaner vil ha problemer med å forstå hverandre på grunn av deres ulike kulturelle referanserammer”

Som beskrevet i teoridelen, vil ulike kulturelle referanserammer påvirke det interkulturelle møtet som oppstår mellom norske turister og de lokale *ticos*. Under dette forskningsspørsmålet ønsker vi å finne svar på om dette faktisk er tilfellet i det interkulturelle møtet, for det er ikke sikkert at begge parter er bevisste på kulturforskjellene, og hvilke utfordringer det kan føre med seg. Her vil vi påpeke at de forskningsspørsmålene vi har belyst over kan være faktorer som fører til utfordringer i slike interkulturelle møter.

Vi antar at det er mange konflikter og utfordringer som kan oppstå på grunnlag av deres ulike kulturelle referanserammer som kommuniseres gjennom deres ulike kulturfiltre. Vi har tidligere fremstilt kulturfiltermodellen i kapittel 2.2.2, og benytter denne som et verktøy for å se sammenhengen mellom hvorfor og hvilke utfordringer som oppstår.

4.6.1 Tid

En utfordring vi fant under observasjon og i intervjuene var tidsforståelsen. Vi oppfattet de lokales tidsperspektiv som en stor del av deres livsstil. Alt går i et rolig tempo i Puerto Viejo. Det viste seg at de norske informantene fort la merke til at de lokale i Puerto Viejo hadde en annen forståelse for tid enn det de selv var vant til. Informant 1 fortalte oss at han følte seg tiltrukket av Puerto Viejo på grunn av den avslappede atmosfæren som regjerer i byen, og fordi *”de tar fra deg det stressende tempoet.”* Han forklarte videre at tiden i Puerto Viejo er annerledes enn tidsperspektivet man har i Norge. Han kom med et eksempel,

“når jeg skulle ta bussen og lurte på tidspunktet så sa de bare: still deg på veien kvart over 9, også kommer den mellom da og kvart på ti. Den kom fem over halv, og i stedet for å bruke 10 minutter, brukte bussjåføren en halvtime fordi han skulle stoppe å kjøpe seg noe å spise og snakke med en dame. Så alt veldig sånn som de selv sier: mañana, mañana. Den mentaliteten der er dominerende.”

Det opplevde vi selv flere ganger under vårt feltarbeid, blant annet hadde vi samme erfaring med bussen og flere avtalte møter som vi tidligere nevnt. En av de norske informantene fortalte oss at hun også hadde den oppfatningen av de lokale sitt tidsperspektiv. Hun beskriver det som at punktlighet ikke er så viktig for de lokale og hun hadde flere erfaringer å dele med oss, et av eksemplene er,

”vi skulle være med på en lokal bursdag og vi spurte når vi skulle møtes, svaret var kom bort til meg klokken 8 så drar vi da. Da vi kom klokken 8 ble vi sittende der til klokken 10, før vi beveget på oss og kom oss til bursdagen. Man gjør liksom det som føles best, og om en time til eller fra skulle skje så har det ingen betydning. Det var flere slike hendelser og det var også mange vi pratet med som fortalte oss det, hehe. De kalte det caribbean time.”

Alle de norske informantene var enige om at det var vanskelig å vende kroppen til å slappe av på den måten de gjør der, fordi *”tiden står på en måte stille”* var det en av informantene som fortalte. Da vi intervjuet informant 2 som tidligere har bodd noen år i Norge forklarte han,

”I worked at the airport Gardermoen and I had to be sharp on time. I had to adapt to Norwegian time because back here it is not common to be on time, but in Norway that’s the way you have to be especially in a work matter. So I can say that staying in Norway helped me to be disciplined and sharp, and that has bought me even more joy and money here in Puerto Viejo. You know, here everything is Pura Vida, and that may be too laidback.”

Vi tolker det som at det er store forskjeller på tidsforståelsen for de norske turistene og de lokale i Puerto Viejo, og at dette er en av de utfordringene som fremtrer i dette møtet. Informant 3 fortalte at han synes turister ofte ser ut som de har dårlig tid. Dette opplevde vi også selv når vi først kom dit. Det var en som spurte oss om hvorfor vi løp, og om vi hadde dårlig tid. Det tok oss litt tid før vi forstod at vi faktisk gikk i et raskere tempo enn det de fleste gjorde der. Etter at vi til dels hadde vendt oss til *caribbean time*, la vi selv merke til at flere nyankommede turister beveget seg fortere enn de lokale. Selv om dette var nytt for oss var det ikke til å unngå å ta del i den avslappende væremåten. Vi kan si at det er en nødvendighet dersom man ønsker å ta del i de lokales tilværelse, siden dette er en del av deres kultur. Vi tolket det også som at de norske informantene syntes at det var vanskelig å vende

seg til dette. Som vi tidligere har tatt opp i teorien under kapittel 2.1.3, forstår vi at Puerto Viejo som samfunn har en hendelsesbasert tidsforståelse i motsetning til den lineære tidsforståelsen vi har i Norge. Derfor vil de norske turistene og de lokale i Puerto Viejo ha ulike måter å kommunisere på. De lokale kommuniserer dette nonverbalt gjennom *Pura Vida* livsstilen, og utfordringen kan være at turister kan oppfatte de som late og useriøse. (Lerfald 1999, 49) Dette fordi de har forskjellige kulturfiltre, altså måte å tilskrive mening til det som kommuniseres.

4.6.2 Relasjoner

Som tidligere nevnt har costaricanere stor respekt for sine eldre, og dette kan være en utfordring for unge turister som er på ferie i Puerto Viejo. Informant 5, en eldre lokal mann fortalte oss at han har opplevd å måtte be de unge turistene oppføre seg pent og ta hensyn til de lokale flere ganger. Vi kan tolke dette som at turister er mer opptatt av seg og sitt når de er på ferie, og derfor lett kan glemme å vise hensyn til de lokale og deres kultur. Flere av de lokale informantene forklarer også at de setter de eldre høyt, og at de mener at flere unge turister viser liten respekt for de eldre i byen. En forskjell er at de lokale bor hjemme hos sine foreldre frem til de er nærmere 30 år for å hjelpe foreldrene sine så lenge som mulig, mens norsk ungdom har en tendens til å flytte ut så fort muligheten byr seg. Dette kan være en grunn til at det oppstår utfordringer, da de har ulike syn på familieliv og har forskjellige familieverdier. Dette tyder også på at costaricanere har en relasjonsorientert holdning, i motsetning til nordmenn som fokuserer mer på selvstendighet og at man skal ”klare seg på egenhånd”.

Det viser seg også at de lokale setter pris på ærlighet. Ærlighet for de lokale innebærer å ikke legge skjul på meninger, men heller si ting som de er, og ærlighet for dem er respekt. Vi opplevde at de norske turistene ser på høflighet som respekt. Dette ser vi som utfordrende i kommunikasjonen dem i mellom, da man har to forskjellige syn på respekt. Informant 2 sa at mange norske turister er høflige på restauranter fordi dette er lokalbefolkningens ”privatområde”, men på gata opplever han de som mer arrogante og selvopptatte. Dette forstod han ikke, fordi han mente at man skal ha like mye respekt og være like ærlig uansett hvor man befinner seg, og hvem man omgås med. Han ser på dette som uærlighet og at for han virker det som om turister setter på seg en fasade når de er på lokales ”private grunn”, men ikke når de tilfeldig møtes på gata. Informant 5 bekreftet også dette ved å fortelle at han også har denne meningen etter å ha møtt på 3 norske turister som var veldig høflige og

respektfulle første gang de møttes i en lokal bursdag, men da han møtte dem tilfeldig på stranden gikk de bare rett forbi han uten å si et ord. Dette opplevde han som veldig respektløst og mener at når man først har kommet i kontakt med noen, så har man allerede etablert en relasjon, og skal derfor i det minste slå av en prat. Han opplevde de 3 turistene som uærlige. Han skjønnte ikke hvorfor de hadde vært så hyggelige mot han første gang de møttes, men ikke når de tilfeldig møttes igjen. Dette viser at de kulturelle referanserammene utgjør utfordringer i kommunikasjonssammenhengen.

En annen utfordring som omhandler relasjoner er formaliteten når det gjelder avtaler. En av våre informanter fortalte at han hadde opplevd det som utfordrende å inngå avtaler med de lokale.

”Jeg ønsker jo å investere i en lokal venn av meg sin restaurant, og når man ber om å se papirer og sånn, så finnes ikke det på samme måte som i Norge. Her går mye under bordet og det er veldig uvant og vanskelig å forholde seg til. Vi norske er veldig firkantet, men allikevel så er det bra at vi er sånn når det kommer til business og sånne ting. Senest bare for en uke siden gjorde jeg en avtale hvor vi avsluttet med et godt håndtrykk, men han trakk seg fort, så du må få det ned på papir så fort som mulig, så ja, det er veldig annerledes her. De lokale vil også gjerne ha alt i cash.”

Han legger vekt på at de lokale ikke alltid husker avtalene sine og at dette har med kulturforskjellene å gjøre, og han ser det som en stor utfordring. Informant 2 forteller også at det er vanlig å få betaling i kontanter og som han kaller det *”..under the table, and you get money everyday if you worked that day.”* Her ser vi at norske turister og de lokale har ulike måter å forholde seg til avtaler og formaliteter, og at dette er en utfordring hvis det ikke tas høyde for før man eventuelt inngår en avtale.

4.6.3 Kjønnroller

Som vi selv observerte og som flere av informantene fortalte, er mennene i Puerto Viejo preget av machochismo. Informant 1 sier *”Spesielt for jenter fra Norge vil de oppleve det som ubehagelig, og det er machochismokulturen som rår mye av Latin-Amerika, og det er denne aggressive, verbale, og ikke noe filter, de plystrer på deg og roper kommentarer, tuter på deg når de kjører forbi.”* Han mener at for norske turister kan dette oppleves som uhørt og støtende, og han mener at dette ikke er en akseptert måte å tilnærme seg jenter og kvinner på i Norge. Vi observerte at mennene har en ”eier holdning” til kvinner, men at de har stor respekt

for dem. Dette kan oppleves utfordrende for norske turister fordi de har en annen holdning til dette. En av de lokale informantene forteller oss at *"We Costa Rican guys like our women to act like women, and let us men treat them like a man should. Sometimes Norwegian girls and women take it too far, like they say they are independent and stuff. Here we are macho, like the machochism here is strong. Men are men here. And we treat our women like a lady, tell them nice words, pick up their bag, and open the door and stuff. We want them to feel special."* Dette gjør at de lokale føler seg misoppfattet, fordi flere turister oppfatter dem som "eiesyke" og nedverdiggende overfor kvinner. Informant 2 mener at det er naturlig for dem å gi kvinner komplement, men at i Norge har menn oftest en baktanke når de sier noe pent til kvinner. *"One thing is disrespect, another is being nice. It is a fine line between those two. Here we mean it nice, but in Norway it can be taken as a word of disrespect."*

Som vi ser er det store kulturelle forskjeller når det gjelder kjønnsroller og hvordan man behandler det motsatte kjønn. Dette tyder på at denne utfordringen kan påvirke det interkulturelle møtet på en negativ måte, ved at man går inn i møtet med forskjellige oppfatninger av hverandre. De norske informantene bekreftet også at de har opplevd tilfeller hvor de har følt seg utilpass og at de har misforstått andre og blitt misforstått selv, i denne konteksten. De la også vekt på at dette er den største utfordringen de har hatt i møte med de lokale. Her ser vi at både de lokale og turister ofte føler seg misforstått ut i fra hva som var hensikt, og hva som faktisk ble oppfattet. Samfunnet i Norge baserer seg veldig på likestilling blant menn og kvinner, så i denne samhandlingen med de lokale vil dette oppleves som sterkt negativt for flere norske turister. Uansett hvor mye man prøver å tilpasse seg den lokale kulturen, mener vi at denne faktoren kan være den vanskeligste å vende seg til som norsk turist, fordi dette er en faktor man som individ mest sannsynlig har store meninger og holdninger til.

4.6.4 Språk

Informant 1 forteller at engelskkunnskapene er bedre i Puerto Viejo enn de er i San José. Utfordringen kan være at som turist lander man mest sannsynlig i San José og der kan det være vanskelig å forstå og å gjøre seg forstått. Det er større språkbarriere der da de snakker veldig lite engelsk.

“Det å spørre seg frem om direksjoner til butikker og lignende var helt umulig, men da var det faktisk politiet som var så behjelpelig å fulgte meg til en butikk for å finne en adapter, de hadde sikkert lite å gjøre, men det var veldig hyggelig.”

“På den karibiske siden snakker de ganske bra engelsk, for de bruker broken English som vi kaller det, i tillegg til spansk da. Men i Sentral Valley og San José er det lite engelsk kunnskaper for de lærer det kun på privatskoler og ikke i det offentlige.”

En annen utfordring er at norske turister har en tendens til å ”snakke rundt grøten”, i motsetning til costaricanere som er mer direkte i måten de kommuniserer på. Dette så flere av de lokale informantene som en utfordring fordi de ikke alltid forstod seg på de norske turistene da de sa én ting, mens kroppsspråket sa noe annet. Det vi legger merke til er at i en høykontekstkommunikasjon er det vanskeligere for en norsk turist og en costaricaner å forstå hverandre, fordi meningen ligger like mye i det som ikke er blitt sagt, som i det som er blitt sagt. Derfor vil det i dette møtet være ideelt å føre en lavkontekstkommunikasjon for at det tydeligere skal komme frem hva individene prøver å uttrykke, og hvilke meninger som ligger i meldingen som sendes og mottas. Dette tyder på at vi finner utfordringer i den nonverbale og verbale kommunikasjonen mellom de lokale og norske turister. ”Konteksten er en del av omgivelsene og er med på å gi nøkler til fortolkningene av de tegnene vi sender, både nonverbalt og verbalt” (Dahl 2013, 99).

En opplevelse vi selv hadde under vårt feltarbeid, handler om utfordringen i språk og hvordan man ordlegger seg i forhold til å oversette egne uttrykk til engelsk, som ikke alltid fungerer. Vi spiste middag med en av de lokale og sa ”dette var godt” som da ble til ”this was good” på engelsk. Han spurte oss da om vi var ferdige med å spise allerede siden vi la trykk på at ”det var godt”. Han skjønnte ikke hvorfor vi ikke sa at ”det er godt”. Han sa ”I don’t get that because you are still eating it, if it was good you are finished, not still eating.” Han mente at for å unngå slike misforståelser er det viktig for de norske turistene å si ting rett frem sånn som de lokale gjør. Han sa ”So I guess the way the English gets translated in tourists head doesn’t sound right, because we have different words or phrases that doesn’t make sense in English like it does in Norwegian.”

Informant 5 bekreftet også at han har opplevd kulturelle forskjeller og utfordringer i kommunikasjonen. Han sier ”Some of the tourists I have met have a strange way of showing

their emotions, if they don't want something sometimes they act like they want it, I mean just say no, I won't hit you, you know. They can talk around to get away instead of telling how they really feel. Maybe they try to be polite, but I think that's just rude.” Derfor er det også viktig å få frem nonverbale utfordringer. Et eksempel er at de lokale alltid smiler, går sakte og peker med munnen. Dette kan være utfordrende for norske turister å forstå seg på da de har et annet nonverbalt språk. De har som vane å peke med fingeren, gå fort, og se litt mer alvorlige ut.

Vi ser også at humor er en stor del av måten de lokale kommuniserer på. Det kan være utfordrende for norske turister som kanskje er mer preget av å være seriøs og formell i måten de kommuniserer med ukjente på. Et eksempel fra teorien er at de lokale ofte gjør narr av folk som tar ting for seriøst, og da kan man fort få en kommentar som denne ” *more serious than a donkey in a rowboat*” (Helmuth 2000, 66). Dette observerte vi også flere ganger under vårt feltarbeid, og det kan være utfordrende for norske turister å forstå at humor er en del av måten de kommuniserer på, og ikke ment som et personlig angrep på noen måte.

4.6.5 Mat, musikk og dans

Flere av turistene fortalte at en av tingene de ikke satt pris på er at det tar lang tid før man får maten på restauranter, og dette kan ha med deres tidsperspektiv å gjøre. Informant 7 sier ”*Det tok ofte ganske lang tid å vente på maten, og hvis de ikke hadde ferske bananer på busken bak kjøkkenet så var det ikke bananmilkshake å få den dagen.*” Her ser vi igjen det hendelsesbaserte tidsperspektivet som handler om at ting ikke er tomt, før det faktisk er tomt.

Vi observerte at flere av de norske turistene var veldig skeptiske til å prøve nye matretter, spesielt når det kom til den tradisjonelle iguanen. De lokale serverer gjerne iguanakjøtt- og egg til turister for å gi dem en smakebit av deres kultur, og for å vise at de er stolte og gjerne vil dele sin kultur med andre. Utfordringen her er at mange turister oppleves som skeptiske og takker ofte nei til å spise dette, og de lokale oppfatter dette som mangel på respekt og liten vilje til å tilpasse seg og å lære om den lokale matkulturen. Informant 2 sa det slik

“Don’t say that your food home is better than here, it’s just different foods. Misunderstanding happens all the time. Here we eat iguana, in Norway you eat whale. I tried the whale. People say that Norwegians are bad because they eat the whale, and that’s sad because that’s your culture, and we have to respect that. The problems in the world you know, nobody seems to know, but everything is about respect for others. Once you enter a country you have to be like the people in that country. Once in Rome, be a Rome.”

Vi la også fort merke til at musikk og dans er en stor del av de lokales hverdag og livsstil. Det går i mye reggae, calypso og salsa, og de danser hver gang anledningen byr seg. De ber også gjerne turister om å danse med dem, og ønsker at de skal nyte musikken like mye som de selv gjør. Det er veldig vanlig i Puerto Viejo at alle danser med hverandre, uavhengig av alder og hvem man er. Dans handler for dem om fellesskap og å ha det hyggelig i øyeblikket og dele dette med hverandre. Vi fant utfordringer både for de lokale og for de norske turistene når det gjelder dans og musikk. De norske informantene opplevde at guttene og mennene var mer påtrengende enn det de er vant til i Norge. En av de opplevde en ubehagelig situasjon som endte med at han som ønsket å danse med henne ble fornærmet da han følte seg avvist fordi hun ikke ønsket å danse mer. En av de lokale informantene mente også at det var en

utfordring i forhold til hvilket syn de lokale har i forhold til de norske turistene når det gjelder dans og musikk. *“So many girls don’t dance, I can’t understand why, how can you sit still when the sweet music is playing, well well.”*

Flere av de lokale har fortalt oss at det er mange norske turister, spesielt jenter som oppfatter dem som om de har baktanker og ønsker noe mer enn bare å danse. Dette mener de er en misforståelse da de selv ikke legger noe mer i det, enn at det ligger i kulturen deres å danse intimt med både jenter de kjenner og ikke kjenner. Utfordringen når det kommer til dette er at norske turister mest sannsynlig har en større intimsone, altså at de fort kan reagere på den intimiteten de lokale costaricanerne viser. (Dahl 2013, 255-256) Ut i fra egne observasjoner har vi opplevd at de lokale synes det er spennende å møte nye mennesker, og at det å danse med dem er en måte å ”akseptere” turistene inn i deres kultur. ” Vi oppfatter dem som mer intime enn det norske turister er vant til. ”Protocol on the dance floor is fairly conservative: couples dancing dominates, and it is rare to find people dancing alone or even in small groups” (Helmuth 2000, 70).

Når det kommer til musikk, fortalte informant 1 at etter å ha vært i Puerto Viejo over lenger tid den første gangen han var der, ble han lei av å høre på reggae og Bob Marley dagen lang, så han spurte om de ikke kunne sette på noe annet. Dette ble ikke godt tatt i mot, og han ble nesten bedt om å gå derifra. Han forklarte oss at han senere fant ut at dette er fordi Bob Marley er som en Gud for dem. Det er viktig for turistene å ikke kritisere det som er en del av deres kultur, men heller å omfavne det som tilbys av kultur og det som inngår i de lokales livsstil. Informant 2 legger det frem slik,

”To misunderstand tourists is easy, we all have different point of views and we percept different things in different ways. It is all about perception you know. But I believe that once you are in a country and enjoying your time there, just enjoy. Just be careful. Don’t try to come and fix other cultures, or expect it to be like Norway. Don’t travel if you expect things to be the same as at your own place.”

Alle har unike kulturelle referanserammer. Alle mennesker er forskjellig og vi har her forsøkt å presentere noen interkulturelle opplevelser og utfordringer som oppstår i møtet mellom norske turister og de lokale i Puerto Viejo. Dette for å belyse viktigheten av hvert enkelt individ i en slik sammenheng.

5.0 Konklusjon

Ved å ha undersøkt hvilke utfordringer som oppstår i det interkulturelle møtet mellom norske turister og de lokale i Puerto Viejo, ser vi at utfordringer er like komplekse som det mennesker i seg selv er. Nettopp fordi det handler om menneskene som møtes og ikke kultur alene.

De norske turistene som drar til Puerto Viejo, opplever å bli tiltrukket av *Pura Vida* og de lokales kultur. De kommer for det ekte og ”urørte” som de lett kan finne, fordi det er et lite sted og det er derfor vanskeligere for de lokale å skjule sitt hverdagsliv for turisten. Det som kan være en utfordring da, er at de lokale ikke har noe å gjemme seg bak i møtet med turistene. Deres kultur, tradisjoner, verdier og livsstil vil automatisk bli påvirket av turismen, dersom turistene ikke klarer over hvor stor påvirkning interkulturelle møter har. Det er nødvendig for turistene å forstå at Puerto Viejo er de lokale sitt hjem og der de har sitt hverdagsliv, ikke bare ”lekeplassen” til turister som reiser dit. Vi mener at turistene har et ansvar og må tilpasse seg den lokale kulturen og menneskene. Det er derfor det er viktig å bevisstgjøre turistene som skal i møte med de lokale i Puerto Viejo, slik at de lokale ikke blir glemt og oversett, og at turistene respekterer og ser verdien i menneskene som slipper dem inn i *paradis*. Vi mener det handler om å se inn i seg selv før man kan forstå andre, og at man alltid må vise respekt og forståelse for andres kultur og livsstil, både ovenfor samfunnet, men spesielt for hvert menneske med sin iboende kultur.

Kontekstfaktorene er det som ligger til grunn for individenes forståelse og fortolkning av hverandre i interkulturelle møter, og hvilke meninger som ligger i det som sendes og i det som mottas. Det er derfor utfordringene kan oppstå, fordi det er vanskelig for to individer å forstå hverandre og hverandres kontekst. Vi mener det er viktig å kunne forstå ”hvor motparten kommer fra” og hvilke kulturelle referanserammer som ligger til grunn for hans eller hennes kommunikative atferd. Dette mener vi er viktig for å klare å skille mellom hva som er personligheten til et menneske, og hva som er det kulturelle produktet i et menneske. Og forsøke å leve seg inn i og å forestille seg den andres opplevelse ut i fra hans eller hennes forutsetninger er nøkkelen til å se utfordringene som en del av den helhetlige opplevelsen.

Bevissthet i interkulturell kommunikasjon kan brukes på positive og negative måter. Den kan brukes til å motstå andres kulturelle referanserammer, men kan også brukes til å skape en felles forståelse av utfordringene som oppstår. Det er menneskene som kommuniserer, ikke

kulturen i seg selv. Jo mer vi lærer det enkelte menneske å kjenne, desto mindre betyr kulturforskjellene, og jo lettere blir det å takle utfordringene som oppstår i det interkulturelle møtet mellom norske turister og de lokale i Puerto Viejo. Reiseliv er paradoksalt, også i denne sammenhengen da det å reise bevisst kan gi mer innsikt og forståelse for en annen kultur og for ens egen kultur. Men på den andre siden må man i kontakt med de lokale for å få denne kunnskapen, og dette kan igjen påvirke den kulturen som eksisterer der. Derfor må vi også spørre oss selv om kulturen er sterk nok til å ikke bli påvirket for mye, slik at det ”urørte” forsvinner.

Gjennom forskningsprosessen kom det tydelig frem for oss hva vi mener er de viktigste og mest verdifulle egenskapene hvert menneske bør ha og vise overfor hverandre i det interkulturelle møtet. Disse er helt klart respekt, empati og nysgjerrighet. Håndterer man disse kan man oppnå en optimal balanse mellom turister og de lokale, uten at det påfører noen av partene for store konsekvenser.

6.0 Videre forskning

Etter å ha undersøkt hvilke utfordringer som oppstår i det interkulturelle møtet, vil vi si at det er anbefalt å videre undersøke hvordan man kan håndtere disse. Vi har kommet over andre områder det ville vært interessant å se nærmere på, for å få enda mer kunnskap om denne tematikken. Derfor mener vi at bevisstgjøringsprosessen er et viktig redskap. Det er også viktig å undersøke kulturell kompetanseoppbygging og de stadiene som inngår i dette, som kan utvide evnen til å analysere atferd, kroppsspråk og kontekst blant annet, i denne samhandlingssituasjonen. Oppsummert under fremstiller vi noen forskningsspørsmål som vi mener er interessant å undersøke videre i forhold til dette caset.

- Hvor viktig er lokal kultur for verdien av Puerto Viejo som destinasjon?
- Hvor høy er den sosiale bærekraften i Puerto Viejo, og hvor mye mer tåler de lokale?
- Hvordan kan man unngå masseturisme og forholde kulturen og naturen like ”urørt” som både de lokale og turistene ønsker at den skal være, på denne destinasjonen som vi antar blir mer og mer attraktiv i fremtiden?

7.0 Litteraturliste

Askheim, Ola Gaute Aas & Tor Grenness. 2008. *Kvalitative metoder for markedsføring og organisasjonsfag*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Costa Rica Information. Destinations, Limón, Puerto Viejo and Manzanillo. Lesedato: 6.mars 2014: <http://costarica-information.com/destinations/limon/puerto-viejo-and-manzanillo>

Dahl, Øyvind. 2013. *Møter mellom mennesker: Innføring i interkulturell kommunikasjon*. 2. utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Eriksen, Thomas Hylland. 2010. *Små steder – store spørsmål. Innføring i sosialantropologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Eriksen, Thomas Hylland & Torunn Arntsen Sajjad. 2011. *Kulturforskjeller i praksis- Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. 5. utg. Gyldendal Norsk forlag AS.

Fife, Agnes. 2002. *Tverrkulturell kommunikasjon*. Oslo: Yrkeslitteratur AS.

Hall, Edward T. 1976. *Beyond culture*. Garden City, New York: Anchor Press.

Helmuth, Chalene. 2000. *Culture and Customs of Costa Rica*. Westport, Conn: Greenwood Press. Lesedato 30. april 2014:
<http://web.b.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzMwMDQyMI9fQU41?sid=9eb48bdb-5cc3-474a-ba1d-cd44f8f6d101@sessionmgr114&vid=1&format=EB&rid=1>

Jacobsen, Dag Ingvar. 2005. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 2. utg. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Jacobsen, Jens Kr. Steen & Kjartan Eide. (red.) 2002. *Turisme: Turister og samfunn*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Jacobsen, Jens Kr. Steen & Arvid Viken. (red.) 2011. *Turisme: fenomen og næring*. Oslo: Gyldendal forlag AS.

Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte & Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Keller, Peter. 2000. "Tourism and culture: Managing Change". Publications of the AIEST International Association of Scientific Experts in Tourism. 50th Congress. Vol. 42. Hangzhou, China.

Lerfald, Trude. 1999. "Never ride a turtle: Ecotourism in Costa Rica: A Case Study from a National Park". University of Oslo.

Lyngnes, Sølvi. 2007. *Kultur og turistattraksjoner: Jakten på det norske - jakten på opplevelser*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Wall, Geoffrey & Alister Mathieson. 2006. *Tourism: change, impacts and opportunities*. Essex, England: Pearson Education Limited.

Wordnik. Word, Panela. Lesedato: 22.mai 2014: <https://www.wordnik.com/words/panela>

Vedlegg I, side 1

Intervjuguide - Turist

Problemstilling: Interkulturelle opplevelser: Hvilke utfordringer oppstår i møtet mellom den norske turistene og lokalbefolkningen i Puerto Viejo de Talamanca?

1. Innledning:

- Introdusere oss
- Løs prat, uformelt i ca. 3 min, mens vi finner oss til rette og gjør oss og intervjuobjekt klar for intervju

2. Informasjon:

- Vi skal si litt om bakgrunnen for vårt møte i dag og hvilke tema vi ønsker å belyse: Vi skriver bachelor oppgaven vår dette semesteret og vi kommer til å stille spørsmål som kan gi oss et bedre bilde av hvilke utfordringer som oppstår i møtet mellom turistene og lokalbefolkningen.
- Vi skal gjennomføre 7 intervjuer, både kvinner og menn. Tre fra Costa Rica og tre fra Norge og en lokal mann som jobber i reiselivsnæringen i Puerto Viejo. Dette gjør vi for å få ulike perspektiv av møtet mellom turistene og lokalbefolkningen og en som kan se det litt fra begge sider, altså reisekonsulenten.
- Det at du har takket ja til å delta i dette intervjuet hjelper oss med å belyse det som oppstår i møtet mellom turister og lokalbefolkningen, med vekt på norske turister og lokalbefolkningen i Puerto Viejo. Dette er et tema som det er lite informasjon om, og vi mener at møtet mellom turistene og lokalbefolkningen skaper reiselivet og derfor er viktig å belyse enda mer. Vi setter pris på at du stiller opp og takker på forhånd for din hjelp. Det er dine meninger vi er ute etter så vi håper du svarer så ærlig som mulig.
- Vi ønsker å gjøre lydopptak av intervjuet, dette for å få med oss alt som blir sagt og i tillegg vil det sitte en å observere og dokumentere det som blir sagt. Vi kommer til å bruke dette materialet til å få ført ned alt etter at intervjuet er fullført.

Vedlegg I, side 2

- Dette intervjuet er helt anonymt om du ønsker det og informasjonen vil kun bli brukt til dette prosjektet.
- Det er helt greit å avbryte intervjuet når som helst om det skulle være ønskelig eller nødvendig.
- Intervjuet vil ta ca. en time litt avhengig av hvordan svarene utløper seg.
- Også er det bare å forsyne seg med juice, vann eller kaffe.
- Høres dette greit ut? Har du kanskje noen spørsmål før vi starter?
- (Gjøre: Start opptak)

3. Introduksjonsspørsmål:

- Hva tenker du når du hører Puerto Viejo?
- Hva slags forhold/holdninger har du til Puerto Viejo?

Overgangsspørsmål:

- Hvor mange ganger har du vært i Puerto Viejo?
- Hva slags oppfatning har du av lokalbefolkningen i Puerto Viejo?

4. Nøkkelspørsmål:

(Oppfordre, spørre om eksempler, vise engasjement til å høre svar, si for eksempel ja riktig, jaja fortell mer, få intervjuobjekt til å fortsette å prate, gjenta ord de har sagt og lag pause slik at de kan fylle ut mer.)

- Hvorfor valgte du å reise til Puerto Viejo?
- Hva forventet du før du besøkte Puerto Viejo første gang?
- Hvor lenge var du der?
- Dro du med noen, eventuelt hvem?

Vedlegg I, side 3

- Følte du at opplevelsen stod til forventningene? Hvis ja, på hvilken måte. Hvis nei, hva er grunnen?
- Hvordan opplevde du de lokale når du først møtte dem?
- Hvordan holdning har du til lokalbefolkningen i dag?
- Hva slags holdning har du til turister?
- Ser du på deg selv som en typisk turist?
- Kan du definere hva slags type turist du selv er?
- Tar du hensyn til lokalbefolkningen, på hvilken måte?
- Ble du kjent med de lokale?
- Har du selv erfart utfordringer/konflikter i møtet med de lokale?
- Kan du utdype ulike utfordringer/konflikter du har opplevd?
- Hva tror du er grunnen til at slike konflikter/utfordringer oppstår?
- Hadde du en stereotypi, forventning om hvordan Puerto Viejo og lokalbefolkningen skulle være?
- Hvordan vil du beskrive kulturen i Puerto Viejo?

5. Oppsummering:

- Har jeg forstått deg riktig
- Er det noe du vil legge til?
- Be intervjuobjekt oppgi alder og kjønn.

Vedlegg II, side 1

Intervjuguide - Lokal

Issue: Intercultural experiences: what challenges arise in the meeting between the Norwegian tourist and locals in Puerto Viejo?

1. Introduction:

- Introduce us
- Loose talk, informally for about three minutes, while we can find us to the right and make us and interview object ready for interview

2. Information:

- We are going to say a little bit about the background of our meeting today, and the theme we want to shed light on: we are writing our bachelor thesis. Our task this semester and we are going to ask questions that can give us a better picture of what challenges arising between tourism and the local population. How the experience in this meeting is in relation to the communication and challenges that may arise.
- We will be conducting 7 interviews, both women and men. Three from Puerto Viejo and three from Norway, and one local from Puerto Viejo that works with travel and tourism. We do this to get the different perspective of the meeting between tourism and the local population.
- That you have accepted to participate in this interview helps us to shed light on that which occurs in the meeting between the tourists and the locals of Puerto Viejo. This is a topic on which there is little information about, and we believe that the meeting between the tourists and locals is in it self the travel industry and, therefore, is important to shed light on. We appreciate the fact that you are willing to participate in this interview and thank you in advance for your help. It is your opinions we are looking for so we hope you answer as honestly as possible.

Vedlegg II, side 2

- We want to make audio recordings of the interview, this in order to get everything right. We are going to use this material to write everything down on the computer after the interview is complete. Is this okay with you?
- This interview is completely anonymous if you would like that, and the information will only be used for this project.
- It's perfectly okay to cancel the interview at any time if it is going to be desirable or necessary.
- The interview will take approximately one hour, depending on how you answer.
- Also, it is only to supply themselves with coffee, tea and water.
- Does this sound right? You may have a few questions before we start?
- To do: Start the recording

3. Introduction questions:

- What's your attitude towards tourism?
- What's your view of tourists in Puerto Viejo?

Transition:

- Why do you think tourists travel to Puerto Viejo, do you have any specific thoughts?

4. Main questions:

- What is a tourist for you?
- Do you like meeting tourists?
- How do you face them, are you being yourself or to you put on a facade?
- Do you get to know the tourists that come here?

Vedlegg II, side 3

- Have you experienced to be misunderstood or to misunderstand tourists in a communication context?
- Do you think tourists often misunderstand local culture and behaviour? Why and how?
- Is it easy/difficult to understand the body language of a tourist?
- Do you or do you not experience a difference between the understandings of communication in different contexts? - Business, casual, restaurant/café, chance meeting on the beach, etc..
- Do you ever experience difference between your culture and the tourists' culture? If so what is the biggest difference?
- Have you ever expected a specific behaviour from tourists because of your perceptions of tourism?
- Do you think tourists should adapt to the local culture or the local adapting to the tourists?
- Have you ever experienced to be perceived as insulting/being insulted in the meeting with tourists because of cultural differences?
- Do you think the tourists behave respectfully towards the local people and the nature here in Puerto Viejo?
- Do you have an experience you want to share in terms of the challenges/conflicts that have occurred in the face of a tourist?
- What do you think tourists traveling to Costa Rica especially Puerto Viejo should think about before they come here, that can be good for them and good for the people living here.

5. Summary:

- Do you feel like we understood you correctly?
- Is there something you would like to add?
- State your name and age please.